

Kultura w województwie łódzkim

Stan i uwarunkowania rozwoju

Departament Kultury i Edukacji
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
Wydział Kultury

Łódź, 2018 r.

Spis treści

1.	Wprowadzenie	2
2.	Diagnoza sektorowa	2
2.1	Badania	2
2.2	Spotkania środowiskowe	3
2.3	Diagnoza sektorowa	5
2.3.1	Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego	5
2.3.1.1	Tożsamość kulturowa	5
2.3.1.2	Zabytki	7
2.3.1.3	Muzea i skanseny	9
2.3.1.4	Turystyka kulturowa	11
2.3.2	Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim	13
2.3.2.1	Infrastruktura kultury	13
2.3.2.2	Uczestnictwo i oferta	18
2.3.3	Przemysły kultury i przemysły kreatywne w województwie łódzkim	22
2.4	Trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej	24
2.5	Analiza SWOT	27
3	Główne wyzwania rozwojowe	32

1. Wprowadzenie

25 czerwca 2014 r. Zarząd Województwa Łódzkiego podjął uchwałę w sprawie przyjęcia „Programu rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020”. Celem Programu było wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie łódzkim oraz przedstawienie rekomendowanych działań dla rozwoju kultury w regionie na lata 2014-2020. Podstawę dla sformułowania Programu rozwoju kultury stanowiła „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020” przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego Nr XXXIII/644/13 z dnia 26 lutego 2013 roku. Pracę nad Programem warunkowały także działania związane z opracowywaniem założeń do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Program zawierał część diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. W pierwszej zebrano wnioski z przeprowadzanych w latach 2011-2013 spotkań sektorowych i opracowanych w tym okresie badań stanu kultury w województwie, następnie wskazano najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. Na tej podstawie przygotowano listę celów i rekomendowanych działań.

W związku z koncepcją stworzenia programów rozwoju realizujących Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 powstała potrzeba aktualizacji diagnoz. Niniejszy dokument stawia sobie za cel pokazanie stanu kultury w województwie łódzkim w roku 2017, a także wskazuje uwarunkowania rozwoju kultury w województwie. Podstawą dla sektorowej diagnozy są raporty GUS z l.2015-2017, badania przeprowadzane przez inne podmioty w l.2015-2017 (w tym przede wszystkim Łódzki Dom Kultury) oraz spotkania środowiskowe prowadzone w tym okresie inicjowane na poziomie regionalnym.

2. Diagnoza sektorowa

2.1 Badania

W ramach działań inicjowanych przez Łódzki Dom Kultury oraz środowisko kultury, a także w ramach projektów finansowanych ze środków krajowych, w okresie po przyjęciu Programu Rozwoju Kultury prowadzono następujące badania dotyczące obszaru kultury w województwie łódzkim¹:

1. „Idea longlife learning województwa łódzkiego – badanie podnoszenia kompetencji kadr kultury”, Łódź 2014.
2. „Ocena użyteczności, trafności, efektywności, skuteczności i trwałości projektów RPO WL realizowanych w obszarze edukacji i kultury w latach 2007-2013”, Łódź 2014².
3. „Zespoły ludowe. Raport z badań”, Fundacja Ważka, Wrocław 2015.

¹ Wskazano najważniejsze z badań. Wykaz badań dostępny jest na stronie: <https://www.lodzkie.pl/kultura/badania-w-kulturze>

² Raport końcowy badania ewaluacyjnego http://www.rpo2007-2013.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/273b67004713790bb3adbb4e77813b08/Ocena_uzytecznosci_trafnosci_efektywnosci_i_trwalosci_projekt%C3%B3w_RPO_WL_realizowanych_w_obszarze_educacji_kultury_w_latach_2007_2013.pdf?MOD=AJPERES

4. „Oddziaływanie festiwali na polskie miasta. Studium kompetencji kadr sektora kultury oraz synergii międzysektorowej. Raport z projektu badawczego”, Związek Miast Polskich, Poznań 2015.
5. „Edukacja w polskim teatrze: Badanie ilościowe”, Fundacja Rokoko, Łódź 2015.
6. „Kondycja sztuk wizualnych. Percepcja i społeczny obieg sztuki współczesnej w Polsce”, oprac. Biuro Badań Społecznych „Question Mark”, Projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Łódź 2015.
7. „Wpływ zmiany formuły działania Łódzkiego Domu Kultury na partycypację w kulturze mieszkańców woj. łódzkiego. Raport”, Łódź 2016.
8. „Badanie i ewaluacja projektów Amatorskiego Ruchu Artystycznego skierowanych do dzieci do 15 r. ż. z terenu woj. łódzkiego”, Łódź 2016.
9. „Diagnoza potrzeb rozwojowych i ochronnych dziedzictwa kulturowego” [w:] „Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016-2019”, Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2016.
10. „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015. Raport z badań”, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2016.
11. Czytelnicтво w województwie łódzkim – zestawienia tabelaryczne w oprac. Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (corocznie).
12. „Wpływ działań realizowanych w ramach Osi Priorytetowej VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu RPO WŁ 2014-2020 na zwiększenie partycypacji w kulturze, rozwój turystyki oraz tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczenie ubóstwa”³
13. „Pracownicy artystyczni 35+ w instytucjach kultury” – oprac. własne Departamentu Kultury i Edukacji, Łódź 2017 – *w opracowaniu*.
14. „Diagnoza zapotrzebowania na kwalifikacje i umiejętności, staże, praktyki oraz inne formy praktycznej nauki zawodu w instytucjach kultury w województwie łódzkim” – oprac. własne Departamentu Kultury i Edukacji, Łódź 2017 – *w opracowaniu*.

2.2 Spotkania środowiskowe

W latach 2015-2017 w środowiskach związanych z kulturą prowadzone były dyskusje dotyczące kierunków rozwoju. Odbywały się one m.in. w ramach wydarzeń, których inicjatorem, organizatorem lub współorganizatorem był Urząd Marszałkowski Województwa łódzkiego. W dyskusjach brały udział następujące środowiska:

1. **Środowiska związane z procesami rewitalizacji, ochroną i opieką nad zabytkami**
Dyskusje były prowadzone w ramach:

³ Raport z ewaluacji ex post <http://www.rpo.lodzkie.pl/images/2017/698-raport-ewaluacja/Rewitalizacja-ost.pdf>

- Opracowywania Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019. W konsultacjach uczestniczyli eksperci opracowujący program jak i przedstawiciele samorządów lokalnych;
- Wizyty studyjnej „Culture for cities and regions” - w terminie 24-25 marca 2016 r. dla przedstawicieli europejskich regionów w województwie łódzkim została zorganizowana wizyta studyjna. Spotkanie było poświęcone tematyce rewitalizacji w oparciu o doświadczenia i projekty realizowane przez Muzeum Sztuki w Łodzi. Wizyta była realizowana w ramach programu Kreatywna Europa⁴.
- Konferencji „PROREVITA 2016. REWITALIZACJA MIAST – w kierunku integracji procesów, mechanizmów i metod działania” (27-28 października 2016 r.). Siódma edycja ogólnopolskiej konferencji z cyklu ProRevita organizowana przez Województwo Łódzkie, Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej, Instytut Gospodarki Przestrzennej na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. W konferencji wzięło udział ponad 200 uczestników w tym przedstawiciele samorządów lokalnych, środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, instytucji kultury⁵.

2. Środowisko animatorów kultury/edukatorów

Dyskusje były prowadzone w ramach:

- Konferencji +/- Kultura. Forum Instytucji Kultury Województwa Łódzkiego. W I. 2015-2017 odbyły się w Piotrkowie Tryb. (17-18 września 2015 r.), Łodzi (2-3 czerwca 2016 r.), Sieradzu (17-18 października 2016 r.), Radomsku (17-18 października 2017 r.) i dotyczyły animacji kulturalnej, dystrybucji kultury w małych i dużych środowiskach, edukacji pozaszkolnej i współpracy z samorządami lokalnymi.
- Podsumowania programu Koalicje kultury. Spotkania podsumowujące kolejne edycje programu dotacyjnego, którego operatorem jest Muzeum Sztuki w Łodzi odbywały się w Łodzi w dn. 18 listopada 2016 r i 17 listopada 2017 r. – spotkania były okazją do prezentacji projektów powstałych w ramach programu Koalicje kultury i dyskusji o stanie edukacji kulturowej w regionie.

3. Środowisko muzealników

Dyskusje były prowadzone w ramach:

- Konferencji Dyrektorów i Kustoszy Muzeów Regionalnych Województwa Łódzkiego. Spotkania odbyły się w: Zgierzu (26-27.11.2015), Opocznie (21-22.05.2016), Brzezinach (24-25.11.2016), Kutnie (20-21.05.2017), Tomaszowie Mazowieckim (23-24.11.2017). W każdej z konferencji uczestniczyło ponad 50 przedstawicieli środowiska muzealników z terenu województwa łódzkiego.
- Spotkania Stowarzyszenia Muzealników Polskich Oddział w Łodzi (Tradycje i perspektywy muzealnictwa województwa łódzkiego – Wieluń 10.10.2016; Łódź 27.10.2017).

Najważniejsze wnioski z ww. badań, spotkań i dyskusji środowiskowych zostały zawarte w formie diagnozy w kolejnej części dokumentu.

⁴ Raport do pobrania na stronie: <https://www.lodzkie.pl/kultura/projekty>

⁵ Z tematyką poruszaną na Forum można zapoznać się po adresem: <http://www.prorevita.lodzkie.pl/>

2.3 Diagnoza sektorowa

Dla podsumowania ww. dyskusji i wyników badań, a także biorąc pod uwagę aktualne dane GUS, poniżej przedstawiona została diagnoza sektora kultury w podziale na następujące bloki tematyczne:

- Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego oraz turystyka kulturowa;
- Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna;
- Przemysły kultury i przemysły kreatywne.

Takie ujęcie tematu jest konsekwencją diagnozy, którą podjęto w dokumencie Program Rozwoju Kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020. Poniżej wypunktowano i opisano najważniejsze zagadnienia i problemy, które pojawiły się w l. 2014-2017, istotne dla sporządzenia analizy SWOT. Dodatkowo, osobno przedstawiono trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej, które odnoszą się do ww. obszarów.

2.3.1 Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego

2.3.1.1 Tożsamość kulturowa

- Województwo łódzkie pod względem kulturowym nie jest obszarem jednorodnym, o czym świadczą więzi nawiązujące do prowincji i ziem historycznych (łęczyckiej, łowickiej, rawskiej, opoczyńskiej, sieradzkiej, wieluńskiej, piotrkowskiej).
- W podregionach w l. 2014-2017 nasilał się zwrot do tradycji lokalnych (folklor) i działania zmierzające do popularyzacji historii lokalnej. Nadal dominującym podregionem jest Ziemia Łowicka – prowadzone są tu badania lokalnego folkloru i projekty go popularyzujące (na uwagę zasługują różnorodne inicjatywy łowickiego Ośrodka Kultury m.in. wydawnictwa w tym m.in. „Łowicz 1918-1939: kronika fotograficzna” – wyróżniona nagrodą Złoty Ekslibris, warsztaty filmowe pn. „Nakręć się na Łowicz”, film dokumentalny „Edziu nie piskej!”); trzeba zaznaczyć, że procesja Bożego Ciała w Łowiczu w 2014 roku trafiła na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO.
Wyróżnia się także podregion opoczyński (na uwagę zasługują: wydawnictwa Muzeum Regionalnego w Opocznie dokumentujące lokalne tradycje i historię, a także festiwal folklorystyczny Opoczno Folk Attack – w 2017 r. poszerzony do dwóch dni i odbywający się pn. Źródła!).
- Na terenie województwa, wg. bazy Stowarzyszenia Twórców Ludowych w 2014 r. działało około 80 zespołów ludowych, 21 kapel⁶ - statystyka wskazuje, że jest to najwięcej ze wszystkich województw w kraju. Brak jest jednak oferty edukacyjnej obejmującej przygotowanie etnograficzne lokalnych instruktorów. Brak jest również ogólnodostępnych danych dotyczących zespołów autentycznych. W 2017 r. Łódzki Dom Kultury podjął się wraz ze Stowarzyszeniem Sztuki i Edukacji Artystycznej organizacji Kursu instruktora Tańca Ludowego, jednak program kursu nie jest nakierowany na edukację regionalną.
- Łódzki Dom Kultury podaje, że na terenie regionu w 2013 r. działało 160 twórców ludowych reprezentujących dziedziny rękodzieła i sztuki ludowej takie jak rzeźba, malarstwo, papieroplastyka (plastyka papierowa i plastyka obrzędowa), haft, rękodzieło – czyli garncarstwo, plecionkarstwo i inne. Najwięcej twórców działa w powiatach łowickim - 35 i opoczyńskim - 32. Wsparciem działalności twórców ludowych z terenu województwa łódzkiego zajmuje się Dział Dziedzictwa Kulturowego i Folkloru Regionów Łódzkiego Domu Kultury. Łódzki Dom Kultury dwa

⁶ Za: „Zespoły ludowe. Raport z badań”, Fundacja Ważka, Wrocław 2015.

- razy w roku organizuje kiermasze sztuki ludowej i rękodzieła, podejmuje inicjatywy warsztatowe np. we współpracy z Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi oraz placówkami muzealnymi z woj. łódzkiego zrealizował projekt #1 Nowe szycie makatki/otwarty konkurs. Przedsięwzięcie objęło swoim zasięgiem teren województwa łódzkiego i Łodzi i miało za zadanie ożywić, przypomnieć, odtworzyć, kontynuować tradycje hafciarskie wszystkich regionów etnograficznych woj. łódzkiego. ŁDK monitoruje działalność twórców ludowych, jednak informacje o ich działalności nie są ogólnodostępne (np. na stronach www. instytucji).
- Obok tradycji ludowych żywe w regionie są tradycje związane z przemysłową, postindustrialną historią miast w woj. łódzkim. W regionie – w obszarze działań muzealnych, a także odkrywania lokalnej historii aktywizują się środowiska związane z mniejszymi ośrodkami przemysłowymi tj. Zgierz, Zduńska Wola (muzea regionalne) czy Tomaszów Maz. (Miejskie Centrum Kultury, Fundacja Pasaże Pamięci).
 - Należy zwrócić uwagę na aspekt wielokulturowej przeszłości regionu (w tym przeszłości przemysłowych miast, na czele z Łodzią) – wokół tej tematyki realizowanych jest szereg działań edukacyjnych (od Festiwalu Łódź 4 kultur po wystawy muzealne w mniejszych miejscowościach tj. Zgierz, Zduńska Wola po interdyscyplinarne i partycypacyjne projekty tj. Palimpsesty – Fundacji Pasaże Pamięci czy Skierniewiczerzy czyli sąsiedzi – Towarzystwa Przyjaciół Miasta Skierniewic).
 - W stolicy regionu aktywnie działają stowarzyszenia często definiowane jako „ruchy miejskie” (np. Stowarzyszenie Topografie, Fundacja Fenomen), które podejmują działania na rzecz odkrywania historii miasta i budowania tożsamości mieszkańców (np. portal Miastograf, wystawa w Muzeum Włókiennictwa „Opowieści z miasta włókniarek”, The Beit Projekt)
 - Istotnymi wyróżnikami tożsamości regionu – ale przede wszystkim Łodzi - są również tradycje związane ze sztuką awangardową. Ustanowienie roku 2017 rokiem Awangardy w stolicy regionu zintegrowało wokół tej idei szereg instytucji: Muzeum Sztuki w Łodzi, Teatr Nowy, Centrum Dialogu, biblioteki miejskie.
 - Wyróżnikiem tożsamości regionu są także tradycje filmowe – od stycznia 2016 r. w ramach instytucji EC1 Łódź Miasto Kultury działa Narodowe Centrum Kultury Filmowej – współfinansowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecnie instytucja pracuje nad realizacją wystawy stałej. NCKF ma pełnić funkcje wystawiennicze, edukacyjne i badawcze. Organizowane będą w nim wystawy i warsztaty, a także kursy, projekcje filmów i zajęcia poświęcone kulturze audiowizualnej. Obecność NCKF na filmowej mapie Łodzi - obok Muzeum Kinematografii w Łodzi (które również planuje modernizację wystaw) i Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej – w najbliższych latach może mieć silny wpływ na edukację kulturową w Łodzi i regionie.
 - Na uwagę zasługują też stale obecne w kalendarzu imprez, rozwijające się wydarzenia filmowe: Forum Kina Europejskiego Orlen Cinergia, Festiwal Krytyków Sztuki Filmowej Kamera Akcja, ale także festiwal Polówka (kino plenerowe).
 - Aktywne na polu edukacji filmowej jest stowarzyszenie Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju Regio - we wrześniu 2015 r. wydało książkę „Przewodnik filmowy po województwie łódzkim”. Kontynuując działania mające na celu rozwój turystyki filmowej w regionie łódzkim w 2016 r. stowarzyszenie zrealizowało projekt Szlak Filmowy Województwa Łódzkiego „Filmowe Łódzkie”. Warto zauważyć też aktywność Centralnego Gabinetu Edukacji Filmowej i Stowarzyszenia Edukacyjno-kulturalnego Venae Artis (w 2017 r. zrealizowano projekt „Dekodujemy Łódź Filmową”).

- Należy odnotować, że w 2017 r. Łódź otrzymała tytuł Miasta Filmu UNESCO w ramach Sieci Miast Kreatywnych (UCCN) – co pozytywnie wpływa na kreowanie wizerunku miasta przyciągającego produkcję filmową, a także miasta o bogatej kulturze filmowej.
- W woj. łódzkim obserwuje się nadal zainteresowanie rekonstrukcjami historycznymi, które mają przywracać pamięć o ważnych wydarzeniach historycznych (np. rekonstrukcje historyczne realizowane w Skansenie Rzeki Pilicy; w Bolimowie; zlot grup rekonstrukcyjnych w Kutnie).
- Punktem wyjścia do poznawania regionalnej historii i lokalnych korzeni mogą być też inne inicjatywy regionalne – skoncentrowane wokół wybitnych postaci związanych z regionem - tj. Rok Reymonta w województwie łódzkim. W ramach obchodów Roku Reymonta zaktywizowane zostały gminy związane z pisarzem, ale także małe ośrodki tj. Brzustów, Kobiele Wielkie, Sławno, Słupia, Sulejów, Głuchów czy Tuszyń.
- Nadal istotną kwestią, związaną z tożsamością regionalną, jest zagadnienie edukacji regionalnej – czy mieszkańcy województwa łódzkiego posiadają wiedzę o regionie, o miejscu, w którym mieszkają i czy mają możliwość tą wiedzę pogłębiać. W ramach projektu modernizacji budynku Łódzkiego Domu Kultury planowane jest utworzenie Pasażu kultury – miejsca informacji o regionie, planuje się także stworzenie bazy – platformy informacyjnej. Dotychczas nie opracowano narzędzi edukacyjnych czy programu edukacji regionalnej.

2.3.1.2 Zabytki

- Województwo łódzkie nie posiada żadnego obiektu wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Wg stanu na dzień 30.11.2017 r. prowadzone są prace nad opracowaniem wniosku o wpisanie na ww. Listę Cmentarza Żydowskiego w Łodzi.
- Na terenie województwa łódzkiego znajdują się cztery parki kulturowe: Miasto Tkaczy w Zgierzu, Wzgórze Zamkowe w Sieradzu, Park kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim oraz Park Kulturowy ulicy Piotrkowskiej w Łodzi, a także cztery obiekty/zespoły zabytkowe uznane za pomniki historii: Opactwo Cystersów w Sulejowie, Bazylika Katedralna w Łowiczu, zespół zabytków przemysłowych w Łodzi o nazwie: ŁÓDŹ – Wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego i od 2017 r. - Nieborów i Arkadia – Zespół pałacowo ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny
- Ogólna liczba zabytków wpisanych do rejestru na terenie województwa łódzkiego wynosi 2 716⁷; województwo łódzkie plasuje się więc na 14 miejscu wśród polskich województw (mniej obiektów wpisanych do rejestru zabytków posiadają tylko województwa świętokrzyskie i podlaskie). Najwięcej obiektów zabytkowych posiadają miasta: Łódź (375), Łowicz (110) i Piotrków Trybunalski (95). Gminą wiejską o największej liczbie obiektów zabytkowych są Bielawy (36). Wśród zabytków znajdują się obiekty z okresu romańskiego, gotyckie zamki i budowle sakralne, obiekty architektury renesansowej, manierystycznej, wczesnobarokowej, barokowej, klasycystyczne dwory i pałace, obiekty poprzemysłowe, architektura drewniana i zabytki techniki budownictwa ludowego, układy zieleni, miejsca pamięci narodowej. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków w latach 2010-2015 wzrosła o 135 obiektów⁸.

⁷ Stan na dzień 30.09.2017 wg informacji uzyskanych ze strony Narodowego Instytutu Dziedzictwa: http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/).

⁸ Zob. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016-2019. Czas mija – pomniki pozostają”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Łódź 2016.

Aktualna lista zabytków reprezentatywnych (zgodnie z „WPOnZ na lata 2016-2019”) zawiera 205 pozycji, w tym 51 obiektów znajdujących się w bardzo dobrym stanie i 154 priorytetowe – wymagające podjęcia prac rewaloryzacyjnych i remontowych. Powyższe dane obrazują skalę problemu związanego z kwestią konieczności pozyskiwania środków finansowych na cele remontowe. Dotyczy to również poprzemysłowej zabudowy (w tym willi i pałaców fabrykanckich oraz zespołów obiektów przemysłowych) – która zarówno w stolicy regionu jak i innych miastach jest zdegradowana i wymaga kompleksowej rewitalizacji. Zdegradowane tereny poprzemysłowe oraz śródmiejska zabudowa mieszkaniowa są obecnie największym wyzwaniem stolicy regionu – według dostępnych szacunków w Łodzi odsetek terenów wymagających rewitalizacji jest największy w całym regionie – ponad 2 tys. ha⁹.

- Na terenie województwa lokowanych jest ok. 100 miast historycznych, z których 70 zachowało elementy dawnych układów rozplanowania, wśród prowadzonych rewitalizacji można wskazać liderów, którzy są przykładem dobrych praktyk: Łódź, Piotrków Tryb., Sieradz, Skierniewice, Zgierz, Tomaszów Mazowiecki, Łowicz, Kutnio, Łask.¹⁰
- Pozytywnym kierunkiem zmian zaobserwowanym w ostatnich latach jest udostępnianie zabytków i przeznaczanie ich na funkcje związane z kulturą i turystyką. Wiele obiektów zabytkowych w ostatnich latach przekształcono w pensjonaty, restauracje i hotele. Wzrasta też zainteresowanie prywatnych inwestorów dziedzictwem poprzemysłowym (projekt Monopolis, Skrzywana Factory, planowane inwestycje przy ul. Wierzbowej).
- W ostatnich latach na terenie województwa łódzkiego przeprowadzono kilka udanych adaptacji zespołów pofabrycznych na cele kulturalne. Inwestycje zakrojone na największą skalę były prowadzone już wcześniej w Łodzi, a wśród nich np. powstanie nowego oddziału Muzeum Sztuki (ms²) na terenie dawnego kompleksu fabrycznego Izraela Poznańskiego w Łodzi, Skansen Łódzkiej Architektury Drewnianej i muzeum interaktywne (Centralne Muzeum Włókiennictwa) na terenie dawnego kompleksu fabrycznego Ludwika Geyera. Obecnie inwestycje w tych instytucjach kultury są kontynuowane (Muzeum Sztuki modernizuje siedzibę główną na ul. Więckowskiego, Muzeum Włókiennictwa – remont elewacji, magazyn studyjny).
- W Łodzi wykonano kompleksowe remonty około 100 kamienic i ich podwórek (w ramach programu „Mia100 kamienic”, zrewitalizowano zabytkową elektrownię EC1 (obecnie trwają prace nad aranżacją poszczególnych przestrzeni EC1) oraz utworzono Art Inkubator, który rozwija działalność jako centrum wsparcia dla przemysłów kreatywnych. Rozpoczął się również kolejny etap rewitalizacji kompleksu Scheiblera-Grohmana i rewitalizacja osiedla Księży Młyn (działają tu m.in. pracownie artystyczne oraz centrum designu Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi).
- Wg danych „WPOnZ na lata 2016-2019” na terenie województwa łódzkiego na koniec 2015 r. opracowano 149 gminnych ewidencji zabytków, zatem ok. 90 % gmin posiada ewidencje zabytków. Według autorów „WPOnZ na lata 2016-2019” dużym problemem jest niska świadomość społeczna w zakresie ochrony zabytków wpisanych do ewidencji, a niepisanych do rejestru. Największym problemem z zakresu ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego jest natomiast brak kompleksowości działań rewitalizacyjnych.
- Właściciele obiektów wpisanych do rejestru zabytków mają możliwość pozyskiwania dotacji na prace konserwatorskie i renowacyjne w ramach środków konkursowych przeznaczanych na ten

⁹ Zob. Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+ (Strategia ZIT) przyjęta uchwałą nr 10/2017 Rady Stowarzyszenia Łódzki Obszar Metropolitalny z dnia 30 czerwca 2017 r.

¹⁰ Zob. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016-2019. Czas mija – pomniki pozostają”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Łódź 2016.

cel przez Samorząd Województwa Łódzkiego; w latach 2009-2013 łączna kwota przeznaczonego dofinansowania wyniosła 8 500 000 zł (dofinansowano 139 zabytków), w latach 2014-2017: 6 827 500 zł (dofinansowano 160 zabytków). Łącznie od początku organizowania konkursów przeznaczono na ten cel 15 327 500 zł.

- W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu, Działanie VI.3 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego, Poddziałanie VI.3.2 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego udzielono dofinansowania 16 podmiotom, których wartość ogółem wynosi 267 068 443,03 zł, w tym EFRR: 163 371 462,50 zł. Wśród projektów znalazły się inwestycje jak, m.in. Rewitalizacja terenów Podzamcza – Młode Stare Miasto w Piotrkowie Trybunalskim, rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka, Rewitalizacja najstarszej, historycznej części Kutna, Rozwój potencjału społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizowanego przy ulicy farbiarskiej w Tomaszowie Mazowieckim poprzez utworzenie Centrum Animacji Społecznej, Rewitalizacja zabytkowego centrum Opoczna poprzez restaurację i modernizację Muzeum Regionalnego i Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz adaptację zdegradowanego budynku przy Placu Kościuszki 20 na cele społeczne i kulturalne, Rewitalizacja centrum miasta Biała Rawska, Miasta Warta, zdegradowanego obszaru miasta Bełchatowa¹¹.

2.3.1.3 Muzea i skanseny

- Liczba muzeów w województwie łódzkim w 2016 roku (zgodnie z danymi GUS z publikacji „Kultura w 2016 roku”) wynosiła 49 (w tym 11 oddziałów), plasowało to województwo łódzkie na 9 miejscu w kraju (co oznacza spadek w stosunku do roku 2012 o dwa miejsca, pomimo wzrostu liczby muzeów w województwie). Z tego 21 muzeów znajdowało się w Łodzi (w tym 6 oddziałów). 6 muzeów było wpisanych do Państwowego Rejestru Muzeów prowadzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Muzeum w Łowiczu, Muzeum Ziemi Wieluńskiej, Muzeum Zamek w Oporowie.
- Wśród 49 muzeów i oddziałów muzealnych w województwie najwięcej, bo 12, było muzeów regionalnych, następnie plasowały się muzea historyczne i muzea inne (tzn. niezaklasyfikowane do żadnego innego typu) – po 7, dalej muzea artystyczne oraz interdyscyplinarne – po 4, kolejno muzea martyrologiczne, wnętrz oraz nauki i techniki – po 3, następnie po 2 muzea przyrodnicze oraz etnograficzne (w tym 1 skansen) i wreszcie po 1 muzeum archeologicznym oraz geologicznym.
- W województwie łódzkim działają też 23 skanseny¹², położone są one zarówno w miastach (Łódź, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki) jak i na obszarach wiejskich (Maurzyce, Lipce Reymontowskie, Sromów). W 2011 roku został udostępniony zwiedzającym nowy skansen w Nagawkach, a w 2013 roku – skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska” w Kwiatkówku pod Łęczycą – oddział Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
- Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne w województwie łódzkim w 2016 roku wyniosła ogółem: 996 860 osób, przy czym 54% stanowili odwiedzający muzea w Łodzi (538.372)¹³.

¹¹ Dane Departamentu ds. Regionalnego Programu Operacyjnego UMWŁ (wg stanu na dzień 06.12.2017)

¹² W oparciu o dane z: „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011. Nie powołano się na dane GUS, które odbiegają od raportu BPPWŁ.

¹³ Wg. danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Wartym odnotowania jest wzrost w latach 2012-2016 zainteresowania uczestnictwem w wystawach muzealnych (w 2012 r. muzea odwiedziło 723 986 zwiedzających). Jednakże negatywną tendencją był spadek odwiedzających w muzeach w województwie łódzkim na przestrzeni lat 2014-2016, w 2016 roku muzea odwiedziło o 126.606 osób mniej niż w 2014, spadek odwiedzających dotyczył także muzeów w stolicy regionu.

- Najczęściej podejmowana działalność muzeów skierowana do odbiorców, to organizacja wystaw i lekcji muzealnych, trzeba jednak zauważyć, że muzea coraz częściej stają się miejscem spotkań lokalnej społeczności, podejmowane są tutaj nowe inicjatywy – organizowane są gry miejskie, rekonstrukcje historyczne, pokazy filmowe, standardem w największych muzeach stają się zajęcia edukacyjne kierowane do indywidualnych odbiorców w różnym wieku i dla rodzin (Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Muzeum Miasta Łodzi).
- Muzea podejmują się także organizacji cyklicznych wydarzeń takich jak: Noc Muzeów czy Europejskie Dni Dziedzictwa (EDD). W 2016 roku w trakcie Nocy Muzeów instytucje muzealne w województwie odwiedziło 48 983 osób. Koordynatorem EDD w 2016 roku było Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi we współpracy z Łódzkim Domem Kultury.
- Pozytywną tendencją jest rosnąca liczba muzeów i oddziałów muzealnych, które są przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: według Banku Danych Lokalnych GUS w 2016 roku 20 muzeów (w tym 11 muzeów w Łodzi) posiadało wejście dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (stanowi to 41% wszystkich muzeów, dla porównania 37% w 2012 r.). Posiadanie udogodnień wewnątrz budynku deklarowało w 2012 roku 21 muzeów (w tym 11 z Łodzi)¹⁴ – podczas gdy w 2012 roku było to 14 muzeów. Spośród dwóch muzeów, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego do potrzeb osób niepełnosprawnych są dostosowane: Muzeum Sztuki w Łodzi (ms², Pałac Herbsta) natomiast nie jest dostosowany budynek Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
- Muzea aktywnie uczestniczą w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych na modernizację, konserwację, digitalizację i zakupy. W perspektywie finansowej 2014–2020 na infrastrukturę kultury muzea pozyskały środki w ramach programów: RPO Wł (Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Łódzkiego, adaptacja budynku na potrzeby Muzeum Historycznego w Skierniewicach) oraz krajowego POiŚ (Muzeum Miasta Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi). Muzea pozyskują również corocznie środki w ramach programów MKiDN dedykowanych instytucjom muzealnym (np. Wspieranie działań muzealnych, Kolekcje muzealne, Narodowe kolekcje sztuki współczesnej) oraz skierowanych do wszystkich instytucji (np. Kultura Dostępna, Kultura ludowa i tradycyjna, Dziedzictwo kulturowe). Należy zaznaczyć, że pomimo poprawy stanu infrastruktury muzeów w województwie łódzkim, muzea nadal borykają się z problemami braku środków finansowych na modernizację i unowocześnienie systemów wystawienniczych czy działalność edukacyjną i promocyjną.
- Pomimo cyklicznej realizacji przez Łódzki Dom Kultury tematycznych Konferencji Dyrektorów i Kustoszy Muzeów Regionalnych Województwa Łódzkiego i silnie zintegrowanego środowiska muzealnego w regionie muzea regionalne nie realizują wspólnych projektów sieciowych finansowanych ze środków zewnętrznych.

¹⁴ Wg. Banku Danych Lokalnych GUS.

2.3.1.4 Turystyka kulturowa

- Przez obszar województwa łódzkiego przebiegają 3 szlaki kulturowe o znaczeniu europejskim: Bursztynowy, Romański, Cysterski. Ponadto przez województwo biegnie ponad 100 różnych innych szlaków (pieszych, konnych, rowerowych, kajakowych, również jeden samochodowy pn. Szlak frontu I wojny światowej). Inne szlaki to, m.in. szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Szlak Grunwaldzki, niezaklasyfikowane do sieci Europejskich Szlaków Kulturowych.
- W województwie łódzkim znajduje się ponad 5 000 km oznakowanych szlaków rowerowych, najdłuższy w Polsce szlak konny – ponad 2000 km, 52 szlaki piesze i 144 rowerowe, 7 kajakowych - ponad 600 km (na rzece Pilicy oraz Warcie i ich dopływach).
- W ramach szlaków kulturowych można wyróżnić kilka aktywnych turystycznie obszarów: szczególnie aktywnym obszarem, który promuje dziedzictwo szlaku bursztynowego, jest powiat wieluński, gdzie od 2007 roku organizuje się obchody Europejskiego Święta Bursztynu w Wieluniu i Konopnicy, w ramach szlaku romańskiego szczególną aktywnością kulturalną wykazuje się powiat tomaszowski (w gminie Inowódz znajduje się zamek Kazimierza Wielkiego oraz kościół św. Idziego) oraz powiat łęczycki (w Tumie pod Łęczycą realizowany jest projekt „Tum – perła romańskiego szlaku, a od 2013 r. w Kwiatkówku pod Łęczycą działa skansen „Łęczycza Zagroda Chłopska”), należy zwrócić też uwagę na opactwo w Sulejowie-Podklasztorzu (jedyne zabytki na tym szlaku w województwie łódzkim), gdzie cyklicznie odbywają się średniowieczne biesiady rodzinne, których atrakcją są walki rycerskie, turnieje i koncerty. Aktywnością wykazuje się także na terenie powiatu skierniewickiego Polskie Stowarzyszenie Miłośników Kolei – Parowozownia Skierniewice, znajdująca się na szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, w ramach działań stowarzyszenia organizowanych jest szereg imprez aktywizujących społeczność lokalną (wystawy, dni otwarte, imprezy okolicznościowe tj. Dzień Dziecka etc.). Aktywna na Szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej jest również gmina Rogów (znajduje się tam Kolej Wąskotorowa) – działalność Fundacji Polskich Kolei Wąskotorowych stymuluje ruch turystyczny w regionie i integruje zarówno środowiska lokalne, młodzież jak i pasjonatów kolejnictwa.
- Na terenie województwa łódzkiego znajdują się także certyfikowane przez Polską Organizację Turystyczną (POT) miejsca - produkty turystyczne (jest ich 12), tj. Skansen Rzeki Pilicy w Tomaszowie Maz., Trasa Turystyczna „Bunkier w Koncewce”, Termy „Uniejów”, Park Rozrywki Kołacinek, czy ekspozycja PGE Giganty Mocy w Bełchatowie.
- Certyfikowanym produktem turystycznym POT są także wydarzenia, m.in. Light Move Festival oraz Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski”, który w swojej formule doskonale łączy walory artystyczne (przybliżanie różnych gatunków muzyki szerokiemu gronu odbiorcy) z turystycznymi (w miejscach koncertów organizowane jest zwiedzanie z przewodnikiem). Jest to jedyna taka impreza w województwie obejmująca swoim zasięgiem cały region¹⁵.
- Z badań ruchu turystycznego prowadzonych przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego (ROTWŁ) wynika, że największym, niesłabnącym zainteresowaniem zwiedzających cieszą się jednak obiekty znajdujące się w Łodzi – Manufaktura, ulica Piotrkowska (również certyfikowane przez POT), Księży Młyn. W województwie najchętniej odwiedzane są

¹⁵ Inne imprezy wyróżnione certyfikatem to: Explorers Festiwal (Łódź), Festiwal Dialogu Czterech Kultur (Łódź), Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła Ludowego. Dane Departamentu Sportu i Turystyki UMWŁ.

natomiast atrakcje w powiatach: tomaszowskim, łowickim i łęczyckim. Najczęściej są to jednak krótkie: jedno i dwudniowe pobyty¹⁶.

- Ruch turystyczny w regionie łódzkim (województwo i stolica województwa łącznie) w roku 2016 oszacowany został na 4 094,5 tys. osób i jest to wartość wyższa niż w roku 2012, w którym po raz ostatni prowadzono badania o prawie 250 tys. Z tej liczby odwiedzający region stanowią 70,6% (2 890,5 tys.), natomiast do Łodzi przyjechało 29,4% wszystkich odwiedzających (1 203,7 tys. osób). Znamienny jest fakt, że w badanym roku zanotowano wzrost liczby osób odwiedzających miasto wojewódzkie¹⁷.
- Wśród odwiedzających zarejestrowano gości zagranicznych, którzy stanowią niewielki odsetek całego ruchu turystycznego (7,5% – 307,5 tys.). Szacunki pokazują, że wzrosła liczba turystów zagranicznych w Łodzi. W 2016 roku Łódź odwiedziło prawie 156,6 tys. turystów zagranicznych (w 2012 było to 134 tys.). Stanowią oni 13,0% (w 2012 był to udział na poziomie 11,5%) osób podróżujących po mieście wojewódzkim. Wzrost ten spowodowany jest zwiększonym napływem liczby odwiedzających miasto ogółem, którzy stanowili prawie 56,0% wszystkich przyjezdnych (w 2012 było to 52,0%), ale także realnym wzrostem liczby odwiedzających zagranicznych (156,6 tys.). Niebagatelną rolę odgrywają tu studenci zagraniczni przybywający do Łodzi w celach edukacyjnych oraz młodzież przybyła do diecezji łódzkiej na Światowe Dni Młodzieży w 2016 roku.
- Na podstawie analizy wyników prowadzonych badań można stwierdzić, że w 2016 roku, podobnie do ubiegłych lat, najczęściej wskazywanym przez ankietowanych głównym celem przyjazdu do Łodzi były szeroko rozumiane sprawy służbowe – 23% (27% w 2011 r.). Uczestnictwo w mających miejsce w Łodzi wydarzeniach kulturalnych podało 13% respondentów (10% w 2011 r.).¹⁸
- Główny cel przyjazdu związany z walorami miejsca, takimi jak zwiedzanie zabytków i innych obiektów – muzeów, galerii (5%) oraz szeroko rozumianą rozrywką (w klubach, dyskotekach czy pubach (zaledwie ponad 1%), określiło łącznie około 6% ankietowanych, co stanowi wynik niezadowolający w stosunku do ubiegłych lat.¹⁹
- Wyraźne są różnice w zakresie sezonowości napływu turystów (nocujących) w regionie łódzkim. O ile w Łodzi można wyróżnić dwie kulminacje (kwiecień–czerwiec i wrzesień–październik) i dwa okresy niżowe (grudzień–styczeń i lipiec–sierpień), to na obszarze województwa czytelny jest tylko jeden sezon przyjazdów, od maja do października. Łódź jest przykładem miasta, w którym dominują przyjazdy „zawodowe” (konferencje, targi, interesy, edukacja), a województwo wyraźnie obszarem wypoczynkowo–turystycznym.²⁰
- Najczęściej odwiedzane miejsca w Łodzi to niezmiennie od kilku lat Manufaktura i ulica Piotrkowska. Bardzo wyraźnie w ostatnich latach zaznacza się uczestnictwo w masowych wydarzeniach kulturalnych np. Festiwalu Kinetycznej Sztuki Światła. Cudzoziemcy odwiedzający Łódź zwiedzają ulicę Piotrkowską, Manufaktura, Stare Miasto oraz Księży Młyn i łódzkie muzea. Kierunki przyjazdów odwiedzających region są podobne do wymienionych, natomiast miejsca ich przebywania można zidentyfikować z obszarami, które generalnie obejmują doliny rzek Pilicy,

¹⁶ Zob. „Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2016 roku”, Instytut Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.

¹⁷ Jw.

¹⁸ Jw.

¹⁹ Jw.

²⁰ Jw.

Warty i Centralnego Łuku Turystycznego oraz najważniejsze atrakcje turystyczne regionu łódzkiego. Wyraźnie na turystycznej mapie regionu zaznacza się uzdrowisko termalne Uniejów i systematycznie rośnie znaczenie Spały. Biorąc pod uwagę pochodzenie odwiedzających znaczenie Łodzi można określić jako regionalne, ale stale rosnące (53,9% odwiedzających jednodniowych pochodzi z województwa łódzkiego, 17,6% turystów przyjechało również z rodzimego województwa, a co piąty z mazowieckiego). W sezonie letnim zauważa się wyraźnie wzrost liczby turystów zagranicznych. Uwagę zwraca także zmniejszenie się ruchu wewnątrzregionalnego na rzecz przyjazdów z województw ościennych, głównie mazowieckiego.²¹

- Jednym z głównych wniosków wypływających z badań jest to, iż województwo łódzkie nie ma klarownego wizerunku turystycznego.²²
- W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Osi priorytetowej VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu, Działania VI.2 Rozwój gospodarki turystycznej, Poddziałania VI.2.1 Rozwój gospodarki turystycznej udzielono dofinansowania na realizację 24 projektów, których wartość ogółem wynosi 136 525 482,60 zł w tym EFRR: 84 809 320,52 zł. Wśród projektów znalazły się inwestycje jak, m.in. Urządzenie centrów miejscowości - Zagroda Ludowa w Lipcach Reymontowskich markowym produktem turystycznym Województwa Łódzkiego, Realizacja "PARKU LINOWEGO" na terenie zabytkowego parku zamkowego w Uniejowie, Budowa szlaku turystycznego śladem Wieluńskiej Kolejki Wąskotorowej, Wieluń-Mokrsko-Praszka-Olesno.²³

2.3.2 Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim.

2.3.2.1 Infrastruktura kultury

- W województwie łódzkim w 2016 r. działalność prowadziło (według danych GUS) 837 instytucji kultury: 517 bibliotek publicznych (z tego 330 bibliotek i filii znajdowało się na wsiach), 197 domów kultury, ośrodków kultury i świetlic (z tego 114 na wsiach), 49 muzeów, 41 galerii sztuki, 24 kina, 8 teatrów i jedna instytucja muzyczna.²⁴ Pod względem łącznej liczby ww. instytucji kultury województwo łódzkie plasowało się na 8 miejscu wśród województw w Polsce (łódzkie zajęło najwyższe – 2 miejsce - wśród województw w Polsce pod względem liczby galerii sztuki, w 2012 r. było to 3 miejsce). Większość instytucji kultury (ponad 90%) należy do sektora publicznego, prywatne instytucje kultury to przede wszystkim kina, galerie sztuki i teatry.
- W latach 2012-2016 liczba instytucji kultury spadła łącznie o 37 podmiotów. Najwyższy spadek wskaźnika odnotowano dla kategorii „biblioteki publiczne” - w 2016 roku było ich o 32 mniej niż w 2012 roku, następnie spadek dotknął „teatrów i instytucji muzycznych” oraz „obiektów działalności wystawienniczej” – w 2016 roku było po 2 placówki mniej w ww. kategoriach niż w roku 2012. Spadek dotknął również „domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice” – w 2016 roku było o jedną instytucję mniej²⁵. Wpływ na to miała nie tyle likwidacja ile łączenie się domów kultury oraz filii bibliotecznych zwłaszcza tych najmniejszych w większe ośrodki. Powyższa zmiana

²¹ Jw.

²² Jw.

²³ Dane Departamentu ds. Regionalnego Programu Operacyjnego UMWŁ (wg stanu na dzień 06.12.2017)

²⁴ Zob. Bank Danych Lokalnych GUS oraz Raport Głównego Urzędu Statystycznego "Kultura w 2016 r.", Warszawa 2017, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2016-roku,2,14.html>

²⁵ Zob. Bank Danych Lokalnych GUS <http://swaid.stat.gov.pl>

- w odniesieniu do bibliotek nie dotyczy jedynie filii w małych miejscowościach w regionie, zmiana dotknęła także Łodzi. Pięć obecnie istniejących miejskich bibliotek stanie się fundamentem jednej Biblioteki Miejskiej w Łodzi²⁶.
- W 2011 roku Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, w ramach Diagnozy do Programu rozwoju kultury przeprowadziło analizę dostępności do infrastruktury i uczestnictwa w kulturze na poziomie gmin biorąc pod uwagę szereg wskaźników monitorowanych przez GUS. Pod względem dostępności do infrastruktury kultury gminy województwa łódzkiego scharakteryzowano jako te o słabej dostępności (52%). Wskazano, że bardzo dobrą i dobrą dostępnością wyróżnia się jedynie 30 gmin województwa łódzkiego spośród których 53% stanowią gminy miejskie (Łódź, Łęczyca, Piotrków Trybunalski, Rawa Mazowiecka, Radomsko, Skierniewice, Łowicz, Konstancin-Jeziorna, Sieradz, Pabianice, Ozorków) i miejsko – wiejskie (Działoszyn, Wieluń, Opoczno, Pajęczno, Wieruszów). Wskazano, że istnieje wyraźne zróżnicowanie pomiędzy wschodnią a zachodnią częścią województwa. W zachodniej części regionu koncentrują się gminy o średniej, dobrej i bardzo dobrej dostępności. Gminy o słabej dostępności tworzą dwa wyraźne pasy w centralnej i wschodniej części regionu. Gminy o dostępności bardzo słabej są rozproszone i zwykle sąsiadują z obszarami o najwyższej wartości wskaźnika (miastami: Łodzią, Łęczycą, Radomskiem, Wieluniem). Analizy te znajdują też potwierdzenie w badaniach prowadzonych w ramach Diagnozy strategicznej łódzkiego obszaru metropolitalnego w 2013 r. – 50,5% badanych mieszkańców tego obszaru ocenia dostępność do usług kultury jako niewystarczającą²⁷. Problem najniższej dostępności dotyczy 15 gmin, w tym 14 wiejskich: Andrespola, Radomska, Łowicza, Szczercowa, Masłowic, Nowego Kawęczyna, Dobryzyc, Pątnowa, Drużbic, Ksawerowa, Nowosolnej, Łęczycy, Regnowa i Paradyża, w którym nie ma ani jednej instytucji kultury oraz 1 miejsko-wiejskiej – Drzewicy. Do 2016 roku sytuacja ta nie uległa diametralnej zmianie, chociaż należy zwrócić uwagę na nowe inwestycje w gminach o słabej dostępności np. nowoczesne ośrodki kultury powstały w Drzewicy, Ksawerowie, Ujeździe. Biorąc pod uwagę dostęp do instytucji kultury (wg. danych GUS za 2016 r. – liczba instytucji kultury na 1000 ludności) – jest on najlepszy w powiatach: wieruszowskim (0,66), skierniewickim (0,65), wieluńskim (0,63) i pajęczańskim (0,50), natomiast reszta powiatów prezentuje niski wskaźnik dostępności (na poziomie 0,19-0,49 instytucji na 1000 ludności). Trzeba zaznaczyć, że na terenach wiejskich często jedyną formą działalności kulturalnej są biblioteki. Sytuacja ta ulega zmianie np. poprzez powstanie świetlic wiejskich (np. modelowa pod tym względem sieć świetlic nadzorowanych przez ośrodek kultury znajduje się na terenie powiatu opoczyńskiego).
 - Biorąc pod uwagę dostosowanie infrastruktury kultury dla potrzeb osób niepełnosprawnych (poruszających się na wózkach inwalidzkich) sytuacja ta sukcesywnie się poprawia. W stosunku do roku 2012 w 2016 r. już 185 bibliotek, 19 kin, 20 muzeów, 8 teatrów i instytucji muzycznych, 22 galerie i salony sztuki oraz 115 domów kultury posiadało odpowiednio dostosowane wejście do budynku. W odniesieniu do udogodnień wewnątrz budynku tendencja jest również wzrostowa: posiada je 109 bibliotek i 18 kin, 21 muzeów, 18 galerii i salonów sztuki oraz 83 domy kultury. Najlepiej dostosowane do potrzeb niepełnosprawnych są teatry – 8 z nich posiada dostosowaną infrastrukturę (w tym teatry, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego);

²⁶ Uchwała nr XXXII/853/16 Rady Miejskiej w Łodzi w sprawie ogłoszenia zamiaru połączenia samorządowych instytucji kultury

²⁷ Dane pochodzą z Diagnozy strategicznej łódzkiego obszaru metropolitalnego przygotowanej przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi – projekt dokumentu poddany konsultacjom w styczniu 2014 roku.

infrastrukturę dostępną dla osób niepełnosprawnych posiada także Filharmonia Łódzka²⁸. Przyczyną poprawiających się warunków dostępności jest niewątpliwie wymóg dostosowania instytucji dla osób niepełnosprawnych stawiany w programach finansujących różnego rodzaju inwestycje w infrastrukturę kultury. Zauważyć należy, iż zmiany na lepsze dotyczą również innych grup niepełnosprawnych. W 2016 r. wśród bibliotek odnotowano 8 instytucji dostosowanych dla użytkowników niewidzących i słabowidzących, 3 teatry i instytucje muzyczne wyposażone w urządzenia do audiodeskrypcji²⁹. Ponadto, co nie zostało zobrazowane w badaniach GUS, w 2013 r. Muzeum Sztuki w Łodzi – Pałac Herbsta zrealizowało projekt *Podszepty*, który ułatwia zwiedzanie niewidomym. System ten działa dzięki falom radiowym. Nadajniki znajdują się w parku i pomieszczeniach ekspozycyjnych. Na łaskę, którą posługuje się niewidomy, zakłada się odbiornik, który zapewnia odpowiednią nawigację. Przy dziełach sztuki zwiedzający słyszy głos lektora, który opowiada, co znajduje się przed nim. Dzięki temu zwiedzający może bezpiecznie poruszać się po terenie muzeum.

- Z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego nie są wspierane przedsięwzięcia dotyczące poprawy infrastruktury instytucji kultury innych niż instytucji dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego. Samorząd Województwa Łódzkiego jest organizatorem dla 7 instytucji kultury³⁰: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Teatru Wielkiego w Łodzi, Teatru im. Stefana Jaracza w Łodzi, Łódzkiego Domu Kultury, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina w Łodzi. Na inwestycje w instytucjach kultury Samorządu Województwa Łódzkiego z budżetu województwa w latach 2014-2016 przeznaczono łącznie blisko 4 746 119,63 zł³¹.
- Wszystkie instytucje kultury Samorządu Województwa Łódzkiego mają siedzibę w stolicy regionu. Obecnie nadal jedyny zamiejscowy ośrodek posiada Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi tj. Skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska” w Kwiatkówku k. Łęczycy. Skansen jest czynny sezonowo realizując działania edukacyjne i animacyjne, nie są to jednakże – poza Nocą Świętojańską, Dniem Dziecka, Majówką czy Europejskimi Dniami Dziedzictwa - działania stałe, realizowane cyklicznie. Skansen nie ma ustalonego programu edukacyjnego. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne podtrzymuje również plany dotyczące poszerzenia działalności poza łódzką siedzibą w ramach realizacji projektu „Tum – perła romańskiego szlaku”, który zakłada m.in. rekonstrukcję grodziska w Tumie oraz budowę tam pawilonu muzealnego. Projekt będzie realizowany w partnerstwie, którego liderem jest Powiat Łęczycki. Działalność poza siedzibą prowadzi Teatr im. Stefana Jaracza, który w ramach kontynuacji projektu „Utworzenie Europejskich Scen Teatru im. Stefana Jaracza w województwie łódzkim”³² wystawia spektakle na scenach w czterech miejscowościach województwa łódzkiego: Piotrkowie Trybunalskim,

²⁸ Dane dotyczące muzeów umieszczono w rozdziale „Muzea i skanseny”.

²⁹ GUS Bank Danych Lokalnych

³⁰ Taką samą liczbę instytucji posiada województwo zachodniopomorskie; woj. zachodniopomorskie posiada podobną sytuację jak województwo łódzkie - wszystkie jego instytucje mają siedziby w stolicy województwa. Najwięcej instytucji posiadają: województwo mazowieckie które jest współ/organizatorem dla 32 instytucji oraz województwa: wielkopolskie i małopolskie - po 21 instytucji, a także województwo śląskie – 19 instytucji.

³¹ Źródło danych – opracowanie Departamentu Kultury i Edukacji – dane dotyczą dotacji inwestycyjnej dla instytucji kultury.

³² Projekt realizowany w l. 2005-2008, dofinansowany w ramach wdrażania ZPORR priorytet I. (rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów), działanie 4 (rozwój turystyki i kultury). Całkowita wartość projektu: 33,5 mln zł.

Skierniewicach, Radomsku i Sieradzu. W 2018 r. Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi obchodzić będzie dziesięciolecie istnienia scen regionalnych.

- W latach 2014-2016 finansowanie inwestycji z infrastruktury kultury w województwie łódzkim realizowane było na poziomie regionalnym ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, na poziomie krajowym ze środków z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (konkursy MKiDN, w tym m.in.: do 2015 r. Kultura+, od 2015 r. Kultura Dostępna, PISF, NCK) oraz programu Ministerstwa Rozwoju tj. Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Wsparcie inwestycji instytucji kultury w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) w perspektywie 2014-2020 będzie kontynuowane jednakże konkursy rozpoczną się dopiero od 2018 r.
- Ocena użyteczności, trafności, efektywności, skuteczności i trwałości projektów RPO WŁ realizowanych w obszarze edukacji i kultury w latach 2007-2013 została przeprowadzona w 2014 r.³³ W ramach RPO WŁ 2007-2013 zrealizowano 53 projekty w obszarze kultury o łącznej wartości 873 849 676,79 PLN, natomiast wartość dofinansowania z UE - 432 836 986,8 PLN. Wśród ww. 53 projektów - 27 projektów zrealizowano w ramach działania V.4 „Infrastruktura kultury”, a ich wartość ogółem wyniosła 301 380 389,08 zł w tym EFRR: 173 644 391,74 zł³⁴. Dwa projekty łączyły w sobie działania zarówno w obszarze edukacji jak i kultury (projekt „Trakt Wielu Kultur – rozwój potencjału turystycznego Miasta poprzez rewitalizację zabytkowych obszarów Piotrkowa Trybunalskiego – etap II” zrealizowany w ramach działania VI.1 oraz projekt „Termomodernizacja obiektów edukacyjno-kulturalnych w Gminie Aleksandrów Łódzki” zrealizowany w ramach działania II.6). Najwięcej projektów zrealizowano na terenie miasta Łódź (16 projektów) oraz na terenie podregionu łowickiego (4 projekty), natomiast na terenie podregionów kutnowskiego, brzezińskiego, opoczyńskiego, łowickiego, piotrkowskiego, skierniewickiego oraz poddębickiego zrealizowano po 3 projekty. Wśród projektów znalazły się m.in. działania dotyczące budowy ośrodków i utworzenia centrów kultury: w Drzewicy, Sulejowie, Kraśnicy (gm. Opoczno), Niewiadowie, Kutnie, Plichtowie, Skierniewicach czy Bełchatowie a także modernizacji muzeów: w Łodzi, Łowiczu, Brzezinach. W stolicy regionu w ramach tego działania dofinansowano m.in.: poprawę infrastruktury budynków Teatru Wielkiego w Łodzi, rewitalizację siedziby Muzeum Sztuki w Łodzi, przebudowę Sali Kolumnowej w Łódzkim Domu Kultury czy utworzenie muzeum interaktywnego w Centralnym Muzeum Włókiennictwa.
- W ramach RPO WŁ na lata 2014-2020 z konkursów dla Osi VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu, na dzień 31 grudnia 2016 r. podpisane były 34 umowy o dofinansowanie projektów o łącznej wartości 55 274 703,34 EURO, dofinansowanie UE - 34 760 774,26 EURO³⁵ (łączna wartość w PLN 244 535 287,58, dofinansowanie UE w PLN 153 781 665,33³⁶).
- W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007-2013 zawarto 398 umów na realizację projektów w zakresie Działania 313/322/323 Odnowa i rozwój wsi, które dotyczyły budowy, rozbudowy, modernizacji infrastruktury kultury, w tym przede wszystkim świetlic

³³ Raport końcowy badania ewaluacyjnego http://www.rpo2007-2013.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/273b67004713790bb3adbb4e77813b08/Ocena_uzytecznosci_trafnosci_efektywnosci_i_trwalosci_projekt%C3%B3w_RPO_WL_realizowanych_w_obszarze_edukacji_kultury_w_latach_2007_2013.pdf?MOD=AJPERES

³⁴ Wg. stanu realizacji RPO 2007-2013 na dzień 01.01.2017 r. dostępnego na: <http://www.rpo2007-2013.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/75fcc9004fa5a829a52fedee3d496994/TAB-I-VII-RPO-1.01.17.pdf?MOD=AJPERES>

³⁵ Dane na podstawie Sprawozdania rocznego z wdrażania RPO WŁ 2014-2020 za rok 2016

³⁶ Przeliczono wg. średniego kursu NBP na 30.12.2016 r. <http://rss.nbp.pl/kursy/TabRss.aspx?n=2016/a/16a252>

wiejskich, ośrodków i domów kultury oraz bibliotek na terenie całego regionu. Całkowita kwota dofinansowania z UE wyniosła 119 616 263 zł³⁷ (wartość projektów ogółem: 238 231 112,15 zł). Projekty inwestycyjne, jak i miękkie np. zakupy strojów dla zespołów ludowych, wyposażenie lokalnych orkiestr etc. były też finansowane w ramach Działania 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – „małe projekty” (Leader), w którym dofinansowano 1515 projekty na łączną kwotę dofinansowania 25 359 514,13 zł (wartość projektów ogółem: 40 493 793,19 zł). Z kolei w ramach Działania 4.1/413-313/322/323 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (Leader) – „Odnowa i rozwój wsi” dofinansowano 431 projektów na kwotę 79 021 878 zł (wartość projektów ogółem: 151 172 154,55 zł). Zarówno kwoty dofinansowań jak i liczba projektów świadczą o dużej skali wsparcia dedykowanego obszarom wiejskim. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2014-2020 konkursy zostaną ogłoszone w 2018 roku.

- W ramach Osi XI Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 dofinansowano w kraju 79 projektów o łącznej wartości 4 113 684 247,52 (wydatki kwalifikowalne – 3 075 637 407,98 zł; dofinansowanie ogółem – 2 486 297 516,02 zł; dofinansowanie UE – 2 311 932 434,54 zł), z czego 3 o łącznej wartości 95 575 992,88 zł dotyczyły województwa łódzkiego (wydatki kwalifikowalne – 86 036 056,72 zł; dofinansowanie UE – 72 958 709,34). W ramach ww. programu na lata 2014-2020 z Działania 8.1 (wg. stanu na koniec 2016 roku) podpisano 18 umów, na podstawie których realizowane są projekty o łącznej wartości 355 611 571,52 zł.; wydatki kwalifikowalne 287 756 214,29 zł., dofinansowanie UE – 244 592 782,06 zł.
- Z rządowego programu Kultura+, z priorytetu Biblioteka +. Infrastruktura bibliotek, dotychczas skorzystało niewiele bibliotek w regionie. W latach 2011-2015, w okresie trwania programu rządowego dofinansowanie uzyskało 9 projektów o łącznym dofinansowaniu 6 557 290,80 zł: w 2011 r. - Miejska Biblioteka Publiczna w Brzezinach 60 000 zł na remont pomieszczeń (zmodernizowano sieć centralnego ogrzewania, pomalowano pomieszczenia), Gminna Biblioteka Publiczna w Rogowie 709 000 zł dotacji (powstał zupełnie nowy budynek biblioteczny); w 2012 r. – Gminna Biblioteka Publiczna w Sulmierzycach 1 000 000 zł (powstał zupełnie nowy budynek biblioteczny), Karliński Ośrodek Kultury 177 071,80 zł (modernizacja biblioteki w Karlinie); w 2013 r. - Gminna Biblioteka Publiczna w Żarnowie 818 402,00 zł (nowy budynek filii bibliotecznej w Skórkowicach), Gminna Biblioteka Publiczna w Mniszkowie 1 875 000 zł (powstał zupełnie nowy budynek biblioteczny), Miejska Biblioteka Publiczna w Rawie Mazowieckiej 1 063 400 zł (przebudowa z termomodernizacją oraz wyposażeniem budynku), Gminna Biblioteka Publiczna w Klonowej 512 000 zł (przebudowa), Gminna Biblioteka Publiczna w Czarnocinie 342 417 zł (budowa filii w Michałowicach). W styczniu 2014 r. wszystkie środki finansowe (majątkowe i bieżące) przeznaczone w programie na dofinansowanie zadań w latach 2011-2015 zostały wykorzystane.
- Biblioteki w województwie korzystały też nadal z dotacji w ramach programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek” (dwukrotnie uruchomiony w latach 2015-2016 przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - operatorem programu był Instytut Książki). W edycji programu w 2015 r. z województwa łódzkiego dofinansowanie otrzymało 5 instytucji kultury, 2 GOK-i oraz 3 biblioteki (dotacje w kwotach od 6 120 zł do 29 988 zł). W edycji 2016 r. - 10 bibliotek (dotacje w wysokości od 10 100 zł do 30 000 zł).

³⁷ Dane pozyskane z Departamentu Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich Wydział Pomocy Technicznej i Monitoringu.

- Kwestią, która nie zmieniła się na przestrzeni ostatnich lat, a dotyczy publicznych instytucji kultury, jest otoczenie prawne i administracyjne, w jakim instytucje te funkcjonują. W związku z niedoskonałością istniejących rozwiązań prawnych dotyczących m.in. prawa zamówień publicznych, prawa autorskiego, ustawy o finansach publicznych, funkcjonowania kontroli zarządczej w instytucjach kultury, jak również relacji organizator – instytucja kultury dotyczących sprawozdawczości, a także nadzoru i kontroli organizatora nad instytucjami, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego od 2016 r. inicjuje szereg spotkań, debat oraz konsultacji ze środowiskiem kultury mających na celu wypracowanie narzędzi i rozwiązań. Debaty te stanowią także fundament pod prace związane z wprowadzeniem zmian do Ustawy o prowadzeniu i organizowaniu działalności kulturalnej.

2.3.2.2 Uczestnictwo i oferta

Województwo łódzkie nie prowadziło w latach 2014-2017 badań dotyczących uczestnictwa w kulturze, podane poniżej dane opierają się na opracowaniach GUS.

- Biorąc pod uwagę frekwencję w instytucjach kultury – jeśli chodzi o liczbę widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności – województwo łódzkie zajmowało 9 miejsce wśród województw w Polsce, liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych – 4 miejsce, odwiedzających muzea i oddziały na 10 tys. ludności – 8 miejsce, czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności – 10 miejsce³⁸.
- Niepokojąca jest obserwowana na przestrzeni lat 2012-2016 spadkowa tendencja wśród widzów w teatrach dramatycznych w województwie łódzkim (w 2012 r. – 5 miejsce wśród województw, 167 439 widzów, w 2016 r. – 7 miejsce wśród województw, 156 220), oraz teatrach lalkowych, gdzie mimo stałego 4 miejsca w rankingu województw w 2012 r. liczba widzów wynosiła 86 420, a w 2016 r. 84 488 widzów. Pozytywna zmiana nastąpiła w odniesieniu do widzów operowych (w 2012 roku jedyny teatr operowy w województwie był modernizowany i odnotowano znaczny spadek liczby spektakli – 9 miejsce wśród województw, 24 497 widzów, w 2016 r. – 3 miejsce wśród województw, 96 545 widzów). Bez zmian w rankingu województw jest miejsce teatrów muzycznych, rozrywkowych, operetki - teatru tańca, baletu, musicalu (5 miejsce, tu odnotowano wyraźny wzrost zainteresowania widzów tj. w 2012 r. – 59 374 widzów, w 2016 r. – 70 314)
- Liczba słuchaczy filharmonii w latach 2012-2016 nadal wykazuje tendencję spadkową (w 2012 r. – 35 680 i 12 miejsce wśród województw, w 2016 r. – 30 050 słuchaczy co daje w rankingu województw 14 miejsce), nadal spada też liczba koncertów (w 2012 r. – 93, w 2016 - 70)³⁹.
- Liczba odwiedzających galerie i salony sztuki w latach 2012-2016 w województwie łódzkim spadła (w 2012 r. – 7 miejsce wśród województw, 213 112 osób, w 2016 r. – 6 miejsce wśród województw, 197 135 osób). Spadek nastąpił również pod względem liczby wystaw organizowanych w tych instytucjach (w 2012 r. – 3 miejsce wśród województw, 513 wystaw w łódzkim; w 2016 r. – 5 miejsce wśród województw, 428 wystaw w łódzkim).
- Warty odnotowania jest wzrost w latach 2012-2016 zainteresowania uczestnictwem w wystawach muzealnych⁴⁰, w rankingu województw pod względem osób zwiedzających muzea i oddziały województwo łódzkie plasowało się niezmiennie na 10 miejscu (odnotowano spadek zwiedzających ogółem).

³⁸ Dane GUS <http://swaid.stat.gov.pl/AtlasRegionow/AtlasRegionowMapa.aspx>

³⁹ Zgodnie z danymi GUS – Bank Danych Lokalnych GUS.

⁴⁰ Zob. rozdział „Muzea” w niniejszym opracowaniu.

- Niezwykle niepokojącym jest utrzymująca się na przestrzeni lat 2009-2012-2016 tendencja spadkowa w odniesieniu do liczby czytelników, choć w rankingu krajowym czytelnictwo w łódzkim plasuje się niezmiennie na 6 miejscu wśród województw. Na przestrzenie ww. lat wskaźnik czytelnictwa dla województwa łódzkiego kształtował się następująco: w 2009 r. – 418 403, w 2012 roku z bibliotek korzystało 404 425 czytelników (spadek o blisko 14 tys. czytelników w stosunku do 2009 r.), w 2016 r. z bibliotek korzystało 374 943 czytelników (spadek w stosunku do 2012 r. o 29 482 czytelników, a w odniesieniu do 2009 r. – spadek o 43 460 czytelników). W województwie łódzkim liczba czytelników na 1000 ludności w 2016 r. wynosiła 151 osób (w 2012 roku - 160 osób, a w 2009 r. – 162 osoby; tendencja spadkowa dotyczy zarówno miasta jak i wsi).
- W badanym okresie zaobserwowano niewielką poprawę poziomu współpracy pomiędzy ośrodkami kultury. Instytucje te sieciują się na poziomie regionalnym. Ponadto, jeżeli jest wyraźnie określony lider instytucje chętniej przystępują do współpracy w zakresie realizacji projektów – np. projektów kierowanych przez Łódzki Dom Kultury tj. m.in. Kolorowa Lokomotywa, Wojewódzki Przegląd Twórczości Dojrzałej „Przystanek 60”. Jednakże nadal wśród problemów instytucji kultury zauważalne są m.in.: trudności w sprostaniu przez kadrę tych instytucji nowym oczekiwaniom odbiorców (dostosowanie godzin otwarcia instytucji do rytmu życia mieszkańców, kultura cyfrowa, nowe media, włączenie mieszkańców w tworzenie oferty). Większość instytucji nadal nie prowadzi stałych badań dotyczących uczestnictwa i oczekiwań odbiorców, część prowadzi je okazjonalnie lub w ramach określonych projektów (przykładem są działania instytucji artystycznych np. w Filharmonii Łódzkiej, badanie ankietowe przeprowadzone było w ramach analizy zainteresowania poszczególnymi koncertami, badanie przeprowadzane było także w Teatrze im. Stefana Jaracza – ankieta dotyczyła opinii widzów na temat repertuaru).
- W przypadku domów kultury na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się podejmowanie nowych inicjatyw przeznaczonych coraz częściej dla seniorów, bogata jest nadal oferta skierowana do dzieci i młodzieży. Obserwuje się braki w dostosowaniu ofert instytucji dla osób dorosłych, które chciałyby podnieść kompetencje kulturowe oraz brak propozycji wspólnych zajęć dla rodzin (propozycje takie pojawiają się za to coraz częściej w muzeach).
- Łódzki Dom Kultury, po Regionalnym Kongresie Kultury z 2011 r. podjął się realizacji szeregu przedsięwzięć integrujących sektor kultury i nadal pełni rolę ośrodka wojewódzkiego odpowiadającego na problemy i potrzeby regionu. W ofercie instytucji oprócz szkoleń dla kadr kultury pn. Regionalna Akademia Kadr Kultury, utworzenia Regionalnej Sieci Kin Cyfrowych Województwa Łódzkiego, prowadzenia portalu Regionkultury.pl, organizacji Łódzkich Spotkań Teatralnych w regionie, organizacji Konferencji Dyrektorów i Kustoszy Muzealnych z województwa łódzkiego sukcesywnie pojawiają się nowe propozycje odpowiadające na potrzeby konkretnej grupy docelowej mieszkańców jak np. kursy instruktora tańca ludowego, przedsięwzięcia dla seniorów (*Wojewódzki Przegląd Twórczości Dojrzałej „Przystanek 60+”*), *Łodzią do Kultury* – projekt dla młodzieży szkół ponadpodstawowych, którego celem było zaprezentowanie narodowego dziedzictwa zgromadzonego w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Muzeum Książki Artystycznej, czy też projekt *Łódzkie Pełne Kultury* – w ramach którego umożliwia się dzieciom i młodzieży z oddalonych od stolicy województwa rejonów dostęp do zasobów instytucji kultury mieszczących się w Łodzi: Muzeum Sztuki w Łodzi, Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina w Łodzi i Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
- Łódzki Dom Kultury kontynuuje zainicjowany w 2012 roku konkurs na dofinansowanie działań kulturalnych kierowany jest do samorządowych instytucji kultury. Celem realizacji zadań jest

podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze w województwie łódzkim, a także integracja regionu, budowa oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej. W l. 2012-2016 na realizację konkursu Samorząd Województwa Łódzkiego przeznaczył łączną kwotę 1 200 000 zł, zrealizowano 204 projekty na terenie całego województwa; w 2017 – za 50 000 zł zrealizowano 17 projektów (ukierunkowanych na obchody Roku Reymonta).

- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi – instytucja kultury Samorządu Województwa Łódzkiego nadal pełni rolę instytucji koordynującej i monitorującej biblioteki w regionie. Instytucja to odpowiada m.in. za szkolenia dla bibliotekarzy, nadzór merytoryczny nad Siecią bibliotek samorządowych Łodzi i województwa łódzkiego, promocję czytelnictwa (instytucja kontynuuje zainicjowaną w 2012 r. kampanię społeczną pod hasłem „Łódzkie Czyta!”), realizację w województwie Programu Rozwoju Bibliotek (PRB – program ten nie rozwiązuje problemu sygnalizowanego przez bibliotekarzy, którym są ograniczone środki finansowe m.in. na zakupy nowości, co stanowi istotną przeszkodę w pozyskiwaniu nowych czytelników). Ponadto instytucja włączyła się do Konsorcjum Łódzkiej Akademickiej Sieci Bibliotecznej, włączyła się również w realizację projektu ŁDK Łodzią do Kultury. Do końca 2014 r. była również koordynatorem projektu „RozPRACUJ to z biblioteką” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego). Należy podkreślić, że programy te mają kluczowe znaczenie nie tylko w poprawie infrastruktury bibliotek (w tym dostępu do Internetu w bibliotece i redukowaniu wykluczenia cyfrowego mieszkańców województwa) jak i poszerzeniu ich oferty o działania animujące społeczności lokalne.
- Lata 2012-2016 charakteryzują się znaczącą poprawą pod względem dostępu czytelników do Internetu w bibliotekach publicznych (w 2012 roku województwo łódzkie plasowało się na 9 miejscu wśród pozostałych województw pod względem liczby komputerów w bibliotekach z dostępem do Internetu dla czytelników – 1 207 komputerów, w 2016 r. to nadal w rankingu było 9 miejsce natomiast liczba komputerów wynosiła już 1 462). W przypadku ww. Biblioteki nadal obserwowane jest rosnące zainteresowanie zbiorami dostępnymi on-line – w Bibliotece Cyfrowej Regionalia Ziemi Łódzkiej.
- W latach 2013-2016 obserwowane jest narastające zainteresowanie mediami cyfrowymi co wynika z postępu technologicznego, a przede wszystkim z powszechnej dostępności i wykorzystywania telefonów komórkowych z dostępem do Internetu. Jest to niezwykle istotne w przypadku osób młodych, dla których posiadanie urządzenia z mobilnym dostępem do różnorodnych usług, w tym kultury - niejednokrotnie przekłada się na ich uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych.
- W 2016 roku w stosunku do roku 2012 odnotowano przyrost o 2 kina stałe, 1 kino multipleks oraz 9 sal projekcyjnych⁴¹. Wzrost w liczbie kin ma przełożenie na wzrost liczby widzów – w 2016 r. widzów multipleksów przybyło w stosunku do 2012 r. o 405 897 osób natomiast widzów kin stałych o 785 345 osób.
- Z danych GUS wynika, że w 2016 r. w województwie łódzkim odbyło się 17 875 imprez w tym 267 imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych, 12 846 imprez centrów i domów/ośrodków kultury (w których udział wzięło 1 545 008 osób tj. o 97 105 osób więcej niż w 2012 r.), 10 753 imprez oświatowych w muzeach. Analizując cykliczne imprezy kulturalne odbywające się w województwie należy stwierdzić, że nadal ich organizatorami są głównie samorządowe instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe. Nadal występuje różnica

⁴¹ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

w tematyce wydarzeń preferowanych przez miasto i region co pokazują wyniki pierwszego naboru wniosków w ramach budżetu obywatelskiego województwa łódzkiego⁴².

- Z opracowań Biura Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego dotyczących organizowanych w latach 2004-2010 imprez wynikało, że wydarzenia o randze międzynarodowej stanowiły zaledwie 7,9%. W latach 2012-2016 badania takie nie były prowadzone, jednak obserwacja realizowanych na terenie regionu projektów międzynarodowych pokazuje, że sytuacja ta nie uległa zmianie. Współpracę międzynarodową prowadzą głównie łódzkie instytucje artystyczne (Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi, Teatr Logos w Łodzi, Teatr Arlekin w Łodzi, Teatr Lalki i Aktora Pinokio w Łodzi, Teatr Wielki w Łodzi, Filharmonia Łódzka), Kino Charlie w Łodzi, największe łódzkie muzea: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, szkoły artystyczne działające na terenie województwa łódzkiego oraz organizacje pozarządowe (m.in. Stowarzyszenie Teatralne Chorea, Łódź Art Center, Stowarzyszenie Promocji Kultury im. Aleksandra Tansmana). Mniej aktywne są domy kultury, które skupiają się na własnym otoczeniu i w większości nie dostrzegając korzyści z projektów międzynarodowych. W regionie aktywność międzynarodową podejmują muzea regionalne (m.in. w Wieluniu, Radomsku, Bełchatowie, Zgierzu).
- Istotnym elementem wpływającym na uczestnictwo w ofercie kulturalnej instytucji jest niewątpliwie promocja wydarzeń w mediach. Jak pokazują ostatnie lata oraz dane agregowane przez Departament Kultury i Edukacji instytucje kultury są przede wszystkim widoczne w mediach o charakterze lokalnym np. Łódzki Dom Kultury ma stały program w TVP 3 pn. „Kulturalni w Łodzi i Regionie” oraz Radio Łódź; Teatr Wielki w Łodzi realizował również program „Teatr Wielki zza kulis”, który także na stałe był wpisany w ramy programowe TVP. Wydaje się, że media lokalne tracą na znaczeniu w stosunku do kampanii informacyjno-promocyjnej w mediach społecznościowych w szczególności w sytuacji, kiedy odbiorcami wydarzeń są ludzie młodzi.
- Należy zwrócić uwagę na fakt, że Samorząd Województwa Łódzkiego rokrocznie przeznaczają środki budżetowe na wsparcie wydarzeń kulturalnych w ramach konkursów dla organizacji pozarządowych. W latach 2014-2016 wsparto organizację łącznie 110 wydarzeń w całym regionie – zarówno tych dużych, międzynarodowych jak i mniejszych wydarzeń regionalnych, przeznaczając łączną kwotę 2 139 050 zł. Zainteresowanie organizacją coraz to nowych przedsięwzięć kulturalnych przez organizacje pozarządowe jest wysokie; w latach 2014-2016 systematycznie rosła liczba wnioskodawców (w 2014 r. złożono 159 wniosków, podczas gdy w 2016 – 115). W 2016 r. liczba wniosków złożonych w stosunku do 2014 roku zmalała, jednak trzeba zauważyć, że całkowita kwota przeznaczona na konkurs również była niższa (w 2014 r. – 1 000 000 zł, w 2016 r. – 700 000 zł). Największą aktywnością wykazują się organizacje pozarządowe z Łodzi, a także powiatów: radomszczańskie, zduńskowolskie, zgierskie i Piotrkowa Trybunalskiego. Szacuje się, że co roku w wydarzeniach dofinansowanych w konkursie uczestniczy corocznie ok. 50 tys. osób.
- Trzeba podkreślić, że atrakcyjna oferta kulturalna organizacji pozarządowych ma stałą publiczność i staje się uzupełnieniem dla oferty instytucjonalnej – co szczególnie widać w Łodzi m.in. na przykładzie inicjatyw teatralnych takich jak Teatr Szwalnia czy Teatr Chorea. Należy jednak zauważyć, że organizacje pozarządowe (tak zresztą jak i instytucje kultury) odznaczają się niskim poziomem współpracy (konkurencja o środki finansowe).

⁴² <https://bo.lodzkie.pl/>

2.3.3 Przemysły kultury i przemysły kreatywne w województwie łódzkim

- Stolica województwa jest miejscem, które skupia największą liczbę twórców w obszarze przemysłu kreatywnego w woj. łódzkim.
Miasto Łódź realizując ideę „Centrum Przemysłów Kreatywnych” przyjętą w „Strategii zarządzania marką Łódź na lata 2010-2016”, realizuje projekt pn. „Promocja gospodarcza łódzkiego sektora kreatywnego” współfinansowanego ze środków EFRR w ramach RPO Wł na lata 2014-2020. Całkowita wartość projektu wyniosła 2 297 000,00 zł, termin realizacji 2016-2017. Głównym celem projektu jest promocja gospodarcza łódzkiego sektora kreatywnego na arenie międzynarodowej poprzez budowanie sieci międzynarodowej współpracy gospodarczej. Do celów pośrednich można zaliczyć: silniejszą identyfikację łódzkich przedsiębiorców, jako dobrej marki a tym samym poprawa wizerunku Łodzi, jako miasta wspierającego sektor kreatywny; promocję łódzkich przedsiębiorców, zwiększenie wiedzy o ofercie łódzkiego sektora kreatywnego; lepsze rozpoznawanie sektora kreatywnego przez mieszkańców Europy; rozwój sieci kontaktów i współpracy sektora kreatywnego; zwiększenie poziomu handlu zagranicznego przedsiębiorców z łódzkiego sektora kreatywnego; wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków zbytu; nawiązywanie kontaktów z partnerami zagranicznymi, pozyskiwanie informacji na temat rynków zagranicznych. W ramach projektu w 2017 roku wydano *Katalog produktów i usług łódzkiego sektora kreatywnego*, w którym zaprezentowano ponad 100 łódzkich twórców, którzy oferują unikatowe produkty i usługi. Brak jest podobnych projektów obejmujących obszar całego województwa.
- Miasto Łódź od 2012 roku organizuje konkurs pn. „Lokal dla kreatywnych”. Spośród 119 lokali udostępnionych w ramach programu, 76 wciąż realizuje swoją działalność. Dotychczas ogłoszono 20 takich konkursów. Inicjatywa udostępnienia lokali ludziom kreatywnym jest niewątpliwie przykładem postawy aktywnej zarówno przedstawicieli samorządu, jak i przedsiębiorców⁴³. W 2017 r. Miasto Łódź wydało katalog - przewodnik kreatywny po lokalach mieszczących się przy ul. Piotrkowskiej. Zaprezentowano 40 twórców, którzy prowadzą kreatywne biznesy w samym centrum miasta, przyczyniając się swoją działalnością do bezpośredniej promocji miasta.
- Obecnie Miasto Łódź prowadzi konsultacje społeczne dotyczące aktualizacji dokumentu Polityki Rozwoju Kultury 2020+ dla Miasta Łodzi. W tym celu przygotowano raport zamknięcia wdrażania Strategii Marki Łódź na lata 2010-2016, w którym podsumowano dotychczasowe działania, jak również zawarto rekomendacje m.in. odnoszące się do sektora przemysłu kreatywnego w Łodzi, których do tej pory nie udało się Miastu zrealizować⁴⁴.
- Branża kreatywna umacnia swoją pozycję na rynku nowotworzonych przedsiębiorstw w województwie łódzkim. W latach 2012-2016 udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów utrzymywał się na stałym poziomie i wyniósł średnio 6,26 %⁴⁵.
- Design i film, to wiodące obszary przemysłu kreatywnego i kultury w Łodzi. Koncentracja firm z branży mody, filmu, wideo związana jest głównie z działalnością firm odzieżowych, funkcjonowaniem dużych studiów filmowych, zespołów producenckich, oraz organizowaniem międzynarodowych imprez filmowych wśród których wyróżniamy te z długoletnią tradycją np.

⁴³ Katalog-przewodnik po lokalach kreatywnych, 2017, Miasto Łódź

⁴⁴ Raport zamknięcia wyników wdrażania Strategii Marki Łódź na lata 2010-2016, Miasto Łódź, 2017.

⁴⁵ Dane GUS.

Międzynarodowy Festiwal Szkół Filmowych i Telewizyjnych „Mediaschool”, Forum Kina Europejskiego „CINERGIA”, Fotofestiwal, czy Łódź Design Festival.

- W tegorocznym raporcie⁴⁶ pn. *Otwarte innowacje na pograniczu przemysłów kreatywnych, nauki i biznesu* przygotowanym przez firmy - Fish Ladder, Platige Image i PWC Polska, od wielu lat działające w sektorze kreatywnym, wyróżniono m.in. łódzkie Studio Plastic projektujące gry komputerowe, jako przykład na to, jak kompetencje kreatywne wykorzystane w projektach z pogranicza technologii kreatywnych, designu i sztuki, pozwalają z sukcesem zbudować firmę o międzynarodowej reputacji.
- Istotną bazę dla rozwoju przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych w Łodzi w dalszym ciągu stanowią wyższe szkoły artystyczne. W 2016 r. w łódzkich uczelniach artystycznych kształciło się 2 790 studentów⁴⁷. Nadal zauważalny jest brak systemowej współpracy pomiędzy uczelniami. Dotyczy to również współpracy uczelni z samorządami i instytucjami kultury, poza wyjątkami. Dobrym przykładem udanej współpracy uczelni z instytucją kultury w 2017 r. jest przygotowanie spektaklu „Semele” Georga Friedricha Händla w ramach koprodukcji Teatru Wielkiego w Łodzi, Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Feliksa Parnella w Łodzi, Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi - spektakl otrzymał Złotą Maskę 2017 za najlepsze kostiumy i dekoracje.
- Samorząd Województwa łódzkiego kontynuuje wspieranie młodych artystów i twórców poprzez stypendia artystyczne przyznawane od 2008 roku (od 2011 roku wprowadzono dwie kategorie: młody twórca – wspierającą realizację konkretnych działań artystycznych oraz uczeń). W latach 2014-2016 Samorząd Województwa przeznaczył na stypendia łączną kwotę 230 000 zł, udzielono wsparcia 42 osobom.
- Województwo łódzkie wspiera przemysły kreatywne i przemysły kultury głównie poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa łódzkiego na lata 2014-2020, w ramach którego dofinansowanie otrzymało⁴⁸ m.in.: Miasto Łódź na projekt „Promocja gospodarcza łódzkiego sektora kreatywnego”, o którym wspomniano wyżej; Łódź Art. Center na projekt pn. „ZWIĘKSZENIE MIĘDZYNARODOWEJ RANGI GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO POPRZEZ ORGANIZACJĘ I PROMOCJĘ ŁÓDŹ DESIGN FESTIVAL 2017 I ŁÓDŹ DESIGN FORUM”; Teatr Powszechny w Łodzi na projekt pn. „Rewitalizacja Teatru Powszechnego w Łodzi - Polskie Centrum Komедии - Regionalne Centrum Edukacji Teatralnej”; EC1 ŁÓDŹ – MIASTO KULTURY W ŁODZI na projekty pn. „Rozwój funkcji wystawienniczo-edukacyjnych Centrum Nauki i Techniki w Łodzi wraz z zapleczem warsztatowym”, „REWITALIZACJA EC-1 POŁUDNIOWY WSCHÓD”, „Poszerzenie oferty kulturalno-edukacyjnej Narodowego Centrum Kultury Filmowej”; Muzeum Tradycji Niepodległościowych na projekt pn. „Budowanie nowoczesnego muzeum dzięki innowacyjnym rozwiązaniom. Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi placówką kreatywną”; Miejskie Centrum Kultury w Bełchatowie na projekt pn. „Zwiększenie dostępu do kultury poprzez zakup wyposażenia dla Miejskiego Centrum Kultury w Bełchatowie”, i wielu innych.
- Z dofinansowania w ramach RPO WŁ 2014-2020 skorzystały również samorządowe instytucje kultury: Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina w Łodzi na projekt pn. „KULTURA 3D. ROZBUDOWA INFRASTRUKTURY KULTURALNEJ DLA NOWOCZESNEJ I WIELOFUNKCYJNEJ

⁴⁶ Wspólna publikacja Fish Ladder/Platige Image i PWC Polska pn. „Otwarte innowacje na pograniczu przemysłów kreatywnych, nauki i biznesu” kwiecień 2017.

⁴⁷ Dane GUS.

⁴⁸ [Lista projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa łódzkiego na lata 2014-2020 - stan na 1 października 2017 r.](#)

FILHARMONII ŁÓDZKIEJ”; Teatr Wielki w Łodzi na projekt pn. „Digitalizacja i upowszechnienie zasobów artystycznych Teatru Wielkiego w Łodzi”; Muzeum Sztuki w Łodzi na projekt pn. „Nowoczesny system dostępu do oferty Muzeum Sztuki w Łodzi”; Łódzki Dom Kultury na projekt pn. „Utworzenie Pasażu Kultury Województwa Łódzkiego poprzez remont Łódzkiego Domu Kultury wraz z otoczeniem, w celu zwiększenia udziału w kulturze mieszkańców województwa łódzkiego i kształtowania kulturowej tożsamości regionu”.

- Ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko Muzeum Sztuki w Łodzi realizuje dwa projekty inwestycyjne, dzięki którym zostanie zrewitalizowana infrastruktura budynków Muzeum przy ul. Gdańskiej 43 oraz zaadaptowany obiekt na magazyn studyjny dla Muzeum.
- Województwo łódzkie wspiera przemysły kreatywne również poprzez organizację przedsięwzięć tj. Festiwal Myślenia Projektowego, Łódzkie Design Thinking BarCamp.
- Akademickie Centrum Designu utworzone przez Akademię Sztuk Pięknych w Łodzi (mieszczące się w zrewitalizowanym budynku zabytkowej szkoły przy ul. Księży Młyn 13/15) w ramach wspierania przemysłu kreatywnego, w swojej bieżącej działalności oferuje przeprowadzanie audytów dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, które prowadzą działalność na terenie Polski wschodniej, obejmujących analizę działalności przedsiębiorcy pod względem potencjału i potrzeb wzorniczych, której wynikiem jest strategia wzornicza.
- Dobrym przykładem kreatywnej rewitalizacji przestrzeni miejskiej są woonerfy powstające w centrum Miasta Łodzi (ul. 6-Sierpnia, ul. Traugutta i ul. Piramowicza), które łączą funkcje ulicy, deptaku, parkingu i miejsca spotkań mieszkańców. Przestrzenie te są również wykorzystywane do organizacji wydarzeń kulturalnych. Woonerfy mają również bezpośredni wpływ na zwiększone zainteresowanie lokalami użytkowymi w ich otoczeniu.
- Na kreatywnej mapie Łodzi za „dzielnice/centra kreatywne” uznaje się rewitalizowaną dzielnicę Księży Młyn oraz inicjatywę przedsiębiorców prywatnych - OFF Piotrkowska - która w 2013 roku otrzymała nagrodę Wielkiego Kreatora, przyznawaną przez Narodowe Centrum Kultury, a w roku 2014 w czwartej edycji plebiscytu „7 nowych cudów Polski” organizowanego przez redakcję „National Geographic Traveler” zdobyła pierwsze miejsce. W styczniu 2016 roku lokale wynajmowało tu 48 podmiotów⁴⁹.

2.4 Trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej

Najważniejsze obserwowane zmiany w sektorze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej oraz wynikające z tego trendy rozwojowe 2020+ zestawiono w poniższej tabeli:

Obserwowane zmiany w sektorze na poziomie krajowym i europejskim	Trendy rozwojowe 2020+
Dziedzictwo kulturowe	
Dostrzeżenie roli dziedzictwa materialnego i niematerialnego w kształtowaniu określonych postaw społecznych	➔ nacisk na odnowę dziedzictwa narodowego (inwestycje jako nośnik idei), realizacje nowych inwestycji jako element polityki

⁴⁹ Społeczno-ekonomiczny wpływ dziedzictwa kulturowego. Diagnoza wykorzystania dziedzictwa kulturowego przez branżę kreatywną na przykładzie OFF Piotrkowskiej w Łodzi. NCK Kraków 2016.

<p>Wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego</p>	<p>historycznej (w szczególności muzea)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ rewitalizacja obszarów przemysłowych z wykorzystaniem elementów dziedzictwa historycznego i nowoczesnych koncepcji architektonicznych (moda na dziedzictwo postindustrialne wśród przedsiębiorców i konsumentów); wykorzystanie obiektów przemysłowych na funkcje biurowe, gospodarcze i połączenie tego z funkcjami kulturalnymi
<p>Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna</p>	
<p>Rosnące koszty utrzymania działalności instytucjonalnej, utrzymywanie dotacji samorządowych na stałym poziomie (rosną koszty, dotacje pozostają bez zmian) wymuszają zmiany organizacyjne w instytucjach i zmiany w ofertach instytucji, a pośrednio – zmiany modelu uczestnictwa (coraz bogatszą i atrakcyjniejszą ofertą dysponują nie samorządowe instytucje ale kluby, spółdzielnie, kawiarnie, organizacje pozarządowe)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➔ łączenie instytucji kultury w szczególności na terenach wiejskich (biblioteki - domy kultury), przejmowanie roli animatorów społecznych i kulturalnych przez lokalne organizacje pozarządowe lub lokalnych liderów (aktywność OSP, LGD, kół gospodyń wiejskich – w szczególności dotyczy to terenów wiejskich, NGO w mniejszych miastach) ➔ hybrydowość instytucji (w jednej instytucji łączą się różne modele i metody pracy, różne profile działalności) lub specjalizacja instytucji kultury (instytucje rozwijają się w konkretnych dziedzinach lub koncentrują na konkretnych terenach, dzielnicach) ➔ zmiana form zatrudnienia w instytucji (w tym m.in. kontrakty, gildia branżowe) ➔ wypłaszczenie struktury instytucji (odchodzenie od hierarchicznych struktur na rzecz budowania zespołu, partnerstwa) ➔ refleksja nad projektowym systemem pracy w kulturze (próby „ucieczki od grantozny”), namysł nad trwałością działań kulturalnych ➔ sieciowanie instytucji i innych podmiotów działających w kulturze, włączenie gospodarcze sektora kultury, rosnący udział mecenatu prywatnego, csr ➔ odejście od realizacji kosztownych festiwali z szeroką oprawa medialną (wysokie koszty organizacyjne) na rzecz jednorazowych wydarzeń lub cykli pojedynczych wydarzeń, docenianie niedużych form działania, bliżej lokalnej społeczności (ekonomia umiaru) ➔ kultura jako „spotkanie z” – uczestnictwo niezobowiązujące, poza murami instytucji, wspólne spędzanie czasu; liczy się atrakcyjne spotkanie w którym kultura jest pożądanym i modnym dodatkiem ➔ budowanie społeczności wokół instytucji i wydarzeń ➔ równoległe prowadzenie działań w sieci i w rzeczywistości
<p>Podmioty działające w kulturze poszerzają dostępność (m.in. otwierają się na nowe grupy odbiorców np. osoby z niepełnosprawnościami; podejmują wysiłki na rzecz udostępnienia oferty w czasie atrakcyjnym dla odbiorców), jednocześnie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➔ działania artystyczne społecznie zaangażowane, rewitalizacja społeczna (włączenie osób dotychczas wykluczonych ze względu na bariery komunikacyjne i bariery społeczne np. osoby niewidome, niesłyszące,

<p>rozwój mediów społecznościowych ułatwia dotarcie do odbiorców i pozwala na częściowe obniżenie kosztów promocji (akcje w mediach społecznościowych zamiast kosztownych druków i ulotek)</p>	<p>mieszkające w tzw. dzielnicach biedy itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> → uspołecznienie procesu programowania działalności życia kulturalnego (włączenie odbiorców w kształtowanie oferty instytucji, oferta „szyta na miarę”) → postpartycypacja – instytucje z silną rolą lidera, gdzie podejmowana jest próba pogodzenia autorskiej wizji z oczekiwaniami odbiorców
<p>Dostrzeżenie roli procesu edukacji w kulturze; dostrzeżenie roli szkół artystycznych jako potencjalnych animatorów lokalnego/regionalnego życia kulturalnego; kooperacja kultury i edukacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> → włączenie szkół artystycznych w proces programowania działalności instytucji kultury i zaangażowanie w produkcję artystyczną → Szkoły artystyczne jako „dostarczyciele” oferty kulturalnej i start-upy dla nowych rozwiązań w kulturze → „koalicje dla kultury” – tworzenie trwałych sieci współpracy między szkołami a instytucjami
<p>Deinstytucjonalizacja kultury na rzecz efemeryczności, akcyjności, pop-upów (kultura traktowana jest w społ. zachodnich jako rzecz „swojska”, „użytkowa”, będąca pod ręką, której dostępność jest równie oczywista jak smartfonu czy samochodu), rola dostawcy i organizatorów kultury musi być adekwatna do oczekiwań – zamiast wielkich, zorganizowanych struktur, które zachęcają do włączenia się w to co oferują realizowane są akcje, wydarzenia w przestrzeniach otwartych (poza murami instytucji)</p>	<ul style="list-style-type: none"> → przedefiniowanie roli instytucji kultury w życiu społecznym, działania akcyjne, interwencyjne, z dala od instytucjonalnych murów, w przestrzeniach nieoczywistych i pozbawionych koturnowości charakterystycznych dla wielkich sal koncertowych czy teatralnych (np. przestrzeniach industrialnych, na ulicach, placach, w budynkach użyteczności publicznej) → miejsce działania nie jest jednoznaczne z budynkiem, instytucje rezygnują z działań w siedzibie na rzecz miejsc tymczasowych, działają gościnnie w innych lokalizacjach
<p>Transformacja miast dla „człowieka-pieszego”. (Miasto staje się naturalnym środowiskiem człowieka, a co za tym idzie odbioru-konsumpcji kultury; dlatego nie może być to miasto moloch, alienujące jednostkę, sprawiające, że ucieka ona z przestrzeni publicznych do własnych czterech ścian, gdzie może odpocząć. Transformacja miast musi odbywać się z perspektywy człowieka i ze względu na człowieka, rozumianego jako „człowiek-piesz” lub „człowiek-spacerowicz”)</p>	<ul style="list-style-type: none"> → powstawanie jak największej liczby stref zielonych, przestrzeni bez zgiełku samochodów (deptaki, woonyfy) czy stref rekreacyjnych sprzyjających uczestnictwu w kulturze, łączących przestrzeń rekreacji i kultury
<p>Rozwój oferty dla osób starszych ze względu na zmiany demograficzne</p>	<ul style="list-style-type: none"> → zmiana oferty kulturalnej i sposobu jej dystrybucji tak, aby była jak najbardziej dostępna dla osób starszych, w tym zniesienie barier finansowych uczestnictwa, zapewnienie mobilności oferty (oferta dostępna w miejscu zamieszkania) – a z drugiej strony namysł nad kwestią bezpłatnego dostępu do kultury
Przemysły kultury i przemysły kreatywne	
<p>Intensywnie rozwijające się przemysły kreatywne (moda, film, gry video, fotografia itp.) rozumiane jako rynek; rosnące zapotrzebowanie odbiorców w tych branżach</p>	<ul style="list-style-type: none"> → inkubatory przedsiębiorczości w kulturze → laboratoria, start-upy, spółdzielnie, laby, huby - na rzecz włączenia kultury w obieg gospodarczy → dzielenie się przestrzenią instytucji kultury z innymi podmiotami (ngo) → rosnąca rola kultury filmowej (kino jako

	ośrodek animacji kulturalnej i społecznej, tworzenie kin plenerowych i sal projekcyjnych w obiektach niekinowych – model „kina za rogiem”)
Odejście od koncentracji na mobilnych innowacjach (np. w muzeach odejście od prymatu wystaw multimedialnych, które mają dostarczyć emocji na rzecz powrotu do wartości eksponatu), szybkie „starzenie się” technologii – skutkujące zmianą myślenia o wykorzystaniu technologii w kulturze	<ul style="list-style-type: none"> ➔ zmiana funkcji mobilnych innowacji w kulturze – wykorzystanie technologii np. do prezentowania eksponatów osobom wykluczonym z uczestnictwa (z niepełnosprawnościami, seniorów etc.) ➔ praktyczne zastosowanie innowacji w pracy instytucji (aplikacje typu e-bilet, audiodeskrypcje)

2.5 Analiza SWOT

Niniejszy rozdział przedstawia analizę SWOT, która odnosi się do obszarów wypunktowanych w diagnozie. Wskazano mocne i słabe strony regionu oraz szanse i zagrożenia dla jego rozwoju w kontekście podejmowanych działań w obszarze kultury.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Dziedzictwo kulturowe	
<ul style="list-style-type: none"> - Różnorodność kulturowa regionu – możliwość budowania tożsamości regionalnej w oparciu o różne walory, wartości etc. - Powrót do kultywowania tradycji ludowych w ramach etnograficznych podregionów kulturowych. - Działalność twórców ludowych, „moda” na produkty regionalne. - Zainteresowanie kulturą miejską, dokumentowania jej przejawów oraz działalność społecznych ruchów miejskich. - Zainteresowanie środowisk kultury wielokulturową przeszłością regionu, zainteresowanie mieszkańców regionalizmem i historią - Miasta historyczne, cenne i różnorodne obiekty zabytkowe (od architektury romańskiej, gotyckiej poprzez drewniane kościoły i barokowe obiekty sakralne po zamki, pałace i dwory, architekturę wiejską – wiatraki, młyny – oraz architekturę miast przemysłowych), parki kulturowe i pomniki historii. - Przykłady udanych rewitalizacji przestrzeni miejskich (Łowicz, Piotrków Tryb., Skierniewice, Wieluń), nacisk na rewitalizację w RPO 2014-2020. - Wykorzystywanie zabytków na cele kulturalne (instytucje kultury, siedziby organizacji pozarządowych). - Rosnące zainteresowanie dziedzictwem 	<ul style="list-style-type: none"> - Wewnętrzne zróżnicowanie kulturowe podregionów utrudniające znalezienie cech wspólnych dla całego regionu i wyróżniających region na tle innych regionów w kraju. - Mieszkańcy województwa nie utożsamiają się z regionem – częściej utożsamiają się z najbliższym otoczeniem (patriotyzm lokalny zauważalny jest na poziomie gmin lub powiatów o bogatej kulturze tradycyjnej). - Słabo rozwinięte społeczeństwo obywatelskie. - Brak narzędzi wsparcia dla twórców i zespołów ludowych. - Brak systemowej, rozbudowanej, zsiecowanej edukacji regionalnej. - Lokalne organizacje poprzez przedsięwzięcia na rzecz kultywowania tradycji i folkloru przyczyniają się do rozwoju tożsamości lokalnej jednak nie realizują zadań o wymiarze regionalnym. Brak jest też współpracy pomiędzy poszczególnymi NGO. - Zły stan techniczny zabytków, nieuregulowany stan własnościowy, znaczna powierzchnia obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji (zwłaszcza w centrach miast); - realizacja doraźnych rozwiązań, stosunkowa niewielka liczba w skali regionu kompleksowych programów i działań rewitalizacyjnych, duże rozdrobnienie projektów finansowanych ze środków UE na poziomie województwa (RPO),

<p>poprzemysłowym, szczególnie w stolicy województwa, podejmowanie działań wykorzystujących to dziedzictwo na potrzeby mieszkańców, moda na adaptacje przestrzeni przemysłowych.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poprawa infrastruktury turystycznej (baza noclegowa, oznaczenie atrakcji turystycznej i szlaków) związanej z prezentacją dziedzictwa kulturowego. - Zainteresowanie budowaniem strategii rozwoju podregionów na potencjale kulturowo-turystycznym. - Postępująca aktualizacja wojewódzkiej ewidencji zabytków, prace nad gminnymi ewidencjami oraz gminnymi programami opieki nad zabytkami przez JST. - Rosnąca aktywność edukacyjna muzeów regionalnych, budowanie platformy współpracy międzymuzealnej. 	<p>nieuzupełnianie projektów inwestycyjnych projektami miękkimi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak wypracowanych zasad i metod współpracy wszystkich środowisk zajmujących się ochroną dziedzictwa w regionie. - Chaotyczny system informacji o dziedzictwie kulturowym (rozmaite narzędzia, wielość rodzajów i akcji promocyjnych, rozproszone treści), słaba promocja obiektów zabytkowych odrestaurowanych ze środków UE (zwykle jedynie tablice i ulotki o niskiej wartości informacyjnej). - Niski poziom informacji o dziedzictwie kulturowym regionu wykorzystującej sieć Internet. - Niski poziom digitalizacji obiektów muzealnych i udostępnienia ich w sieci. - Brak promocji dobrych praktyk z zakresu ochrony dziedzictwa i rewitalizacji.
<p>Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Inwestycje i modernizacje istniejącej infrastruktury kultury w ramach RPO WŁ, POiŚ, środków MKiDN. - Rosnąca aktywność i stała obecność instytucji kultury SWŁ w regionie (ŁDK, MAiE), nowe propozycje programowe adresowane do regionu (np. Kolorowa Lokomotywa); narzędzie wsparcia finansowego – konkurs na dofinansowanie działań kulturalnych w regionie. - Sieciowanie instytucji kultury (muzea, biblioteki, kina). - Stale rosnąca liczba odwiedzających muzea i kina. - Poprawa oferty kulturalnej dla seniorów. - Aktywność bibliotek jako podmiotów animujących życie kulturalne na poziomie lokalnym i spajających społeczności lokalne, ponadto biblioteki są instytucjami najchętniej współpracującymi z sektorem NGO, szkołami, instytucjami kultury. - Wzrasta rola artystycznej edukacji pozaszkolnej, a jej potrzeba jest coraz częściej odczuwana przez instytucje kultury - coraz więcej instytucji kultury – muzeów, bibliotek, domów kultury prowadzi własne, autorskie programy edukacyjne skierowane do najmłodszych, których celem jest „wychowanie” przyszłych odbiorców oferty kulturalnych tych placówek. - Duże zainteresowanie w regionie imprezami masowymi, plenerowymi (pikniki i festyny integrujące społeczności lokalne). 	<ul style="list-style-type: none"> - Nierównomierna dostępność do usług kultury: widoczne podziały na wieś – miasto, wschód i zachód województwa. - Niedostosowanie infrastruktury kultury do potrzeb osób niepełnosprawnych. - Doraźne działania badawcze - brak stałego obserwatorium kultury, którego zadaniem byłby m.in. bieżący monitoring uczestnictwa i oferty kulturalnej oraz badanie potrzeb odbiorców kultury i potrzeb twórców kultury (animatorów, instytucji, artystów). - Niski poziom współpracy między ośrodkami kultury, trudności w sprostaniu przez kadre tych instytucji nowym oczekiwaniom odbiorców (godziny otwarcia instytucji, kultura cyfrowa, nowe media, włączenie mieszkańców w tworzenie oferty). - Spadająca liczba czytelników bibliotek. - Instytucje kultury w większości nie posiadają strategii działania, nie mają zdefiniowanych adresatów, wizji i celów. Nie badają też potrzeb odbiorców (nowoczesna infrastruktura nie idzie w parze z nowym programem działań). - W domach kultury, brak jest oferty dla osób dorosłych oraz rodzin. - Niskie jest zaangażowanie sektora prywatnego w prowadzenie działalności kulturalnej (poza kinami i galeriami sztuki). - Niskie zainteresowanie środowisk kultury

<ul style="list-style-type: none"> - Niestabilne zainteresowanie pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych na działalność kulturalną, w tym konkursami na poziomie regionalnym. 	<p>projektami siecującymi region, międzyregionalnymi i międzynarodowymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niski poziom absorpcji zewnętrznych środków finansowych przez podmioty działające w kulturze w porównaniu podmiotów z innych województw (niska skuteczność w konkursach MKiDN).
<p>Przemysły kultury i przemysły kreatywne</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Prestiżowe w skali kraju uczelnie artystyczne z wciąż rozwijającym zapleczem naukowo-technicznym i wzrastającą liczbą studentów. - Ogólnopolskie imprezy budujące markę Łodzi jako stolicy projektowania. - Silne środowiska pozarządowe wspierające rozwój branż kreatywnych w Łodzi (w tym Łódź Art Center). - Zaplecze infrastrukturalne dla rozwoju przemysłów kreatywnych (Art Inkubator, Off Piotrkowska, dzielnica Księży Młyn) - Możliwości współpracy ponadregionalnej z Warszawą, również w obszarze kultury (przemysłów kultury, przemysłów kreatywnych). - Sprzyjające rozwojowi przemysłów kreatywnych działania Miasta Łodzi i Województwa Łódzkiego. - Inicjatywy przedsiębiorców prywatnych mający istotny wkład w promocję przemysłów kreatywnych tj. Off Piotrkowska. - Wsparcie Miasta Łodzi dla branży filmowej (działalność Łódź Film Commission). 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewielki zakres współpracy między sektorem naukowym i badawczo-rozwojowym a podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w kulturze. - Niewielki zakres współpracy pomiędzy uczelniami artystycznymi (hermetyczność) oraz pomiędzy samorządami a szkołami artystycznymi. - Niewielki poziom współpracy samorządowych instytucji kultury z podmiotami promującymi przedsiębiorczość w kulturze (tematem tym zainteresowane są org. pozarządowe, ale nie instytucje). - Koncentracja przemysłów kreatywnych w stolicy województwa. - Niskie zainteresowanie studentów szkół artystycznych realizacją kariery w województwie (bliskość Warszawy). - Duża liczba małych przedsiębiorstw w branży kreatywnej, brak widocznych liderów. - Wieloletnie tradycje np. w branży filmowej niedostatecznie wykorzystywane do stymulowania rozwoju nowych inicjatyw.
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<p>Dziedzictwo kulturowe</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie platform komunikacji między podmiotami działającymi na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa w skali regionu i kraju (aktywność Narodowego Instytutu Dziedzictwa). - Edukacja regionalna prowadzona w szkole jak i poza systemem szkolnym. - Wzrost zainteresowania turystyką kulturową. - Współpraca międzyregionalna na rzecz rozwoju szlaków kulturowych. - Powszechnie dostępna informacja o dziedzictwie materialnym wykorzystująca sieć Internet. - Profesjonalizacja działalności muzeów – w tym edukacja (aktywność Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Forum 	<ul style="list-style-type: none"> - Nastawienie jedynie na rozwój tożsamości lokalnej, konkutowanie samorządów ze sobą wewnątrz regionu zamiast współpracy regionalnej. - Nieobecność edukacji regionalnej w programie szkolnym i programach instytucji kultury. - Rywalizacja podmiotów działających w sferze kultury (np. o środki finansowe) zamiast tworzenia partnerstw. - „Rozdrobnienie” środków finansowych – brak koordynacji – wielość konkursów i różne zasady przyznawania wsparcia. - Brak odpowiedzialności władz samorządowych ale i samych mieszkańców za przestrzeń publiczną. - Rewitalizacja rozumiana jako remont/modernizacja.

<p>Edukatorów Muzealnych).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Udzielanie systemowego wsparcia finansowego właścicielom zabytków, w szczególności tym prowadzącym działalność kulturalną w zabytkach w ramach funduszy na poziomie krajowym. - Umożliwianie dofinansowania w ramach RPO tylko tym projektom rewitalizacyjnym, gdzie inwestycja w infrastrukturę ściśle wiąże się z odbudową tkanki społecznej i przywracaniem przestrzeniom zabytkowym funkcji społecznych i kulturowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak przejrzystych rozwiązań prawnych dotyczących współpracy samorządu z przedsiębiorcami i osobami prywatnymi w zakresie ochrony dziedzictwa (konkursy, pomoc publiczna, narzędzia i zakres działania konserwatora zabytków itp.). - Postrzeganie województwa jako regionu nieatrakcyjnego turystycznie w skali kraju.
<p>Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost poziomu świadomości samorządów lokalnych w zakresie prowadzenia planowej, odpowiedzialnej i konsekwentnej polityki kulturalnej (myślenie strategiczne, polityka oparta na faktach). - Obowiązkowa edukacja artystyczna w szkołach. - Obowiązek prowadzenia edukacji kulturalnej przez instytucje kultury (w tym instytucje artystyczne ale i muzea). - Włączenie mieszkańców w proces współtworzenia kultury – konsultacje, spotkania jako stały element kształtowania oferty kulturalnej. - Możliwość stosowania trybu konkursowego przy wyborze kadry zarządzającej instytucji. - Zmiana postaw organizatorów w stosunku do instytucji aktywnych w pozyskiwaniu dotacji zewnętrznych (instytucja oceniana pozytywnie za pozyskanie dodatkowych środków a nie karana obniżeniem dotacji). - Integracja i aktywizacja środowisk naukowych badających zjawiska z pogranicza kultury i zarządzania kulturą w celu włączenia się we wspólny projekt regionalnego obserwatorium kultury umożliwiającego bieżące badanie sektora w województwie i pozyskiwanie danych o sektorze możliwych do praktycznego wykorzystania w pracy samorządów lokalnych i instytucji kultury. - RPO WŁ 2014-2020 – ograniczone środki na infrastrukturę nacisk na działania społeczne. - Komplementarność projektów w ramach RPO. - Tworzenie w instytucjach kultury przestrzeni przyjaznych i otwartych dla odbiorców, sprzyjających swobodnej dyskusji, bezpośredniemu kontaktowi z twórcami i ze sztuką. - Usuwanie barier technicznych w dostępie do usług i dóbr kultury (cyfryzacja zasobów i dóbr kultury, wirtualny dostęp do zasobów i usług) ze względu 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak zmian w zakresie istniejących rozwiązań prawnych dotyczących m.in. prawa zamówień publicznych jak również relacji organizator – instytucja kultury dotyczących sprawozdawczości, a także nadzoru i kontroli organizatora nad instytucjami. - Edukacja artystyczna nieobecna w szkołach. - Obniżający się poziom czytelnictwa. - Koncentrowanie się instytucji kultury na zaspokojeniu z dotacji bieżących potrzeb/pokrycie kosztów stałych (strategia przetrwania) a nie realizacji zadań merytorycznych wartościowych artystycznie. - „Rozdrobnienie” środków RPO zamiast wsparcia kompleksowych projektów o znaczeniu i zasięgu regionalnym i ponadregionalnym. - Brak mobilności pracowników sektora kultury, brak środków finansowych na kształcenie i podniesienie kwalifikacji kadr kultury w instytucjach, narastający problem braku wykwalifikowanych pracowników technicznych w instytucjach artystycznych; problem starzejącej się kadry instytucji kultury i brak rozwiązań systemowych w zakresie przekwalifikowania się pracowników. - Działalność instytucji kultury prowadzona w odseparowaniu od realnych potrzeb kulturalnych mieszkańców. - Wykluczenie cyfrowe instytucji kultury. - Realizacja przez instytucje artystyczne zadań jedynie o zasięgu lokalnym i regionalnym. - Zmniejszenie się barier odległości (autostrady), bliskość Warszawy, Wrocławia, Gdańska - konkurowanie o odbiorcę w instytucjach artystycznych przy jednoczesnych innych realiach finansowych i innym otoczeniu instytucji.

<p>na niski poziom digitalizacji zasobów kultury w województwie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usuwanie barier terytorialnych w dostępie do usług kultury (dojazdy do instytucji kultury – komunikacja publiczna) z uwagi na niski poziom uczestnictwa mieszkańców województwa w korzystaniu z oferty instytucji muzealnych czy artystycznych. - Zwiększanie dostępności do dóbr kultury dla osób niepełnosprawnych (dostosowywanie infrastruktury i oferty). - Oferowanie usług komplementarnych w stosunku do oferty podstawowej, które mają na celu wsparcie merytoryczne odbiorcy w kontakcie z dziełem sztuki, lub wskazanie możliwych powiązań z innymi obszarami sztuki, dziedzinami życia. - Zróżnicowanie pokoleniowe oferty instytucji kultury. - Stymulowanie instytucji do podejmowania inicjatyw wychodzących poza lokalny i regionalny zasięg, stymulowanie aktywności międzynarodowej instytucji. 	
<p>Przemysły kultury i przemysły kreatywne</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój powiązań między biznesem a artystami. - Rozwiązania finansowe, organizacyjne i prawne ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej z zakresu przemysłów kreatywnych. - Wsparcie systemowe na poziomie krajowym dla ginących zawodów. - Umiejdzynarodowienie szkół wyższych. - Rozwój współpracy pomiędzy biznesem a szkołami artystycznymi. - Tworzenie zachęt dla podmiotów związanych z przemysłami kultury do zakładania i rozwijania działalności na terenie województwa łódzkiego. - Wzmocnienie pozycji marek łódzkich wydawnictw i studiów nagrań. - Ukierunkowanie wsparcia na specjalizacje regionalne w zakresie przemysłów kreatywnych (moda, film). 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak narzędzi i mechanizmów prawnych, administracyjnych, finansowych, które mogłyby zwiększyć udział sektora prywatnego w finansowaniu kultury. - Dynamiczny rozwój przemysłów kreatywnych w innych obszarach metropolitalnych w kraju. - Konkurencja ze strony innych uczelni wyższych/uczelni artystycznych w kraju i za granicą. - Niska wiedza odbiorców na temat korzyści związanych z rozwojem przemysłów kreatywnych. - Brak edukacji medialnej, brak edukacji artystycznej w szkołach. - Hermetyczność uczelni artystycznych i trudności prawno-organizacyjne dotyczące zawiązywania partnerstw z biznesem. - Brak jasnych rozwiązań prawnych umożliwiających dotacyjne wsparcie projektów (badawczych, rozwojowych) wyższych uczelni artystycznych przez samorządy. - Niechęć przedsiębiorców do budowania partnerstw, dezintegracja sektora – konkurencja zamiast współpracy. - Bliskość Warszawy – migracja absolwentów szkół artystycznych.

--	--

3 Główne wyzwania rozwojowe

Przeprowadzona aktualizacja diagnozy pokazała, że nadal istotne są cele wskazane w „Programie rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020”. Choć zmieniają się trendy w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej problemy regionu są podobne jak w 2013 roku, kiedy opracowywany był Program rozwoju kultury. Wyzwaniem nadal jest realizacja strategicznych celów wskazanych i opisanych bardziej szczegółowo w PRK, rozumianych jako wyzwania rozwojowe:

- I. **Wzmocnienie identyfikacji regionalnej**
- II. **Rozwój kompetencji kulturowych**
- III. **Partycypacja**
- IV. **Profesjonalizacja sektora kultury**
- V. **Instytucje otwarte dla wszystkich**
- VI. **Włączenie instytucji kultury w międzynarodowy obieg**
- VII. **Wykorzystanie obszarów i obiektów zabytkowych na cele związane z działalnością kulturalną/Zabytki dla kultury i turystyki**
- VIII. **Estetyczna przestrzeń publiczna/spójność przestrzenna**
- IX. **Uruchomienie potencjału przemysłów kultury oraz przemysłów kreatywnych**

W opinii Departamentu należy podjąć się aktualizacji celów szczegółowych, opracować założenia projektów, które mogłyby być zrealizowane i sfinansowane na poziomie regionalnym, a które odpowiadałyby na wyzwania rozwojowe. Kluczową kwestią jest jednak zapewnienie wieloletniego finansowania tych projektów.